

Rapport fra arbeidsgruppe

Kontrollordninger i og for Sametinget

April 2005

Bargojoavkku raporta

Bearráigeahččanortnegat

Sámedikkis ja Sámedikki várás

Cuoŋománnu 2005

SÁMEDIGGI SAMETINGET

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

1 Innhold

1	Innhold.....	1
2	Oppsummering	2
3	Arbeidsgruppas mandat og arbeidsmåte.....	4
4	Om kontrollordninger og revisjon i parlamentariske folkevalgte organer	6
4.1	Generelt om kontrollordninger	6
4.2	Nærmere om parlamentarisk kontroll.....	6
5	Sametingets ansvar og ansvarlinjer innenfor Sametinget	9
5.1	Sametingets politiske og forvaltningsmessige stilling.....	9
5.2	Parlamentarisk kontroll – innenfor et statsorgan?	10
5.3	Statens bevilgning til Sametinget	10
5.4	Statsrådenes konstitusjonelle ansvar for bruk av budsjettmidler.....	11
5.5	Stortingets kontrollfunksjon	13
6	Eksisterende kontrollordninger overfor og i Sametingssystemet	14
6.1	Riksrevisjonens rolle overfor Sametinget.....	14
6.2	Intern kontroll i Sametingets administrasjon.....	16
6.3	Plenums parlamentariske kontroll overfor Sametingsrådet.....	18
7	Tiltak.....	21
7.1	Tydeliggjøring av kontrollkomiteens rolle	21
7.2	Styrket saks- og undersøkelseskapasitet for kontrollkomiteen.....	21
7.3	Styrking av ressursene for intern kontroll i Sametingets administrasjon.....	24
7.4	Alternativ med uendret ressursbruk.....	25
7.5	Mulig utvikling på sikt: Sametinget som eget rettssubjekt.....	25
	Samisk oversettelse	27
	Vedlegg	53

2 Oppsummering

I *kapittel 4* (det første hovedkapitlet) gjennomgås kort ordinære begrunnelser for kontrollordninger generelt og nærmere begrunnelser for politiske, parlamentariske kontrollordninger. Det vises blant annet til utredninger av den parlamentariske kontrollfunksjonen til Stortinget utført av det såkalte Frøilandutvalget.

I *kapittel 5* gjennomgås ansvarlinjene innenfor Sametinget og det ansvaret Sametinget har overfor bevilgende myndigheter (Stortinget, departementene) og deres kontrollorganer (Riksrevisjonen, departementenes dialog). Sametinget er en nettobudsjettert virksomhet med frihet til selv å foreta sine prioriteringer. Statsråden har et ansvar overfor Stortinget for Sametingets bruk av budsjettmidler.

I *kapittel 6* gjennomgås dagens kontrollordninger i og overfor Sametinget: Riksrevisjonens kontroll, Intern kontroll i Sametingets administrasjon og den parlamentariske kontrollen Sametingets plenum og kontrollkomite står for ut fra dagens ordninger.

Riksrevisjonen er ansvarlig for revisjonen av Sametingets virksomhet. Arbeidsgruppa har lagt til grunn at denne ordningen vil ligge fast, i alle fall i de nærmeste årene. I prinsippet er det etter dagens ordning ikke noe i veien for at Sametinget, gjennom vedtak i plenum, oppfordrer Riksrevisjonen til å se nærmere på bestemte problemstillinger. Arbeidsgruppa ser imidlertid at det kan være behov for å gi Sametingets plenum mulighet til å bestille supplerende undersøkelser/revisjoner, utformet ut fra Sametingets behov og føringer.

Arbeidsgruppas vurdering er at den interne kontrollen i Sametinget er tilfredsstillende, men at det fortsatt er rom for noen forbedringer. Flere tiltak er iverksatt siden 2003.

Kontrollkomiteen har i dag ikke en rendyrket rolle som kontrollinstans. Den kan av Møtelederskapet pålegges saksforberedning til plenum av andre typer saker og den innstiller på endringer av godtgjørelsesreglement og forretningsorden.

I *kapittel 7* konkluderer arbeidsgruppa at kontrollkomiteen bør rendyrkes som en ren kontrollkomité, som ikke fremmer innstilling i andre sakstyper overfor plenum. Det bør som en konsekvens av dette også vurderes om komiteen bør utvides til for eksempel fem medlemmer, og om medlemmene i komiteen også bør kunne sitte i andre komiteer. Ansvar for å fremme innstillinger til plenum om godtgjørelsesreglement og foretningsorden overføres til en annen komité eller til Møtelederskapet.

Sametingets kontrollkomité har for begrensede ressurser til å kunne utøve sin rolle som ønsket, og arbeidsgruppa ser at det er behov for å styrke saksbehandlingskapasiteten til komiteen. Saksbehandlingskapasiteten for kontrollkomiteen må være uavhengig av Sametingets administrasjon og daglige politiske ledelse.

Det tilrås at det etableres et plenumssekretariat under Møtelederskapet, med en sekretariatsleder som rapporterer direkte til lederen for Møtelederskapet. Plenumssekretariatet gjøres organisatorisk uavhengig av Sametingets øvrige administrasjon og av Sametingsrådet. Det foretas endringer av Sametingets grunnregler tilpasset en slik

organisasjonsform. Den styrkede saksbehandlingskapasiteten knyttet til kontrollkomiteen legges til plenumssekretariatet.

Kostnaden ved å styrke saksbehandlingskapasiteten for Sametingets kontrollkomité etter den foreslåtte modellen og ordningen med innkjøp av revisjonsrapporter/undersøkelser anslås til om lag 900 000 kr, en økning på om lag 800 000 kr i forhold til dagens budsjett for Sametingets kontrollkomité. Arbeidsgruppa tilrår derfor at Sametingets rammer økes med 800 000 kr til dette formålet.

Det er av stor betydning å komme i gang med styrkingen av saksbehandlerkapasiteten for Sametingets kontrollkomité allerede i inneværende år. Arbeidsgruppa tilrår derfor at Sametingets budsjett blir styrket gjennom en tilleggsbevilgning på 300 000 kr på statsbudsjettet for 2005 til dette formålet.

Sametinget har begrensede økonomiske ressurser til å jobbe med intern kontroll. Sametingets arbeidskapasitet knyttet til intern kontroll anbefales derfor styrket tilsvarende en stilling. Arbeidsgruppa tilrår derfor en årlig økning på Sametingets budsjetttrammer på 600 000 kr til dette formålet. Gruppa tilrår at økningen bør gis med virkning fra 1. juli 2005, altså at det gis en tilleggsbevilgning også til dette formålet på 300 000 kr på statsbudsjettet for 2005.

Arbeidsgruppa ber til sist Kommunal- og regionaldepartementet om å utrede, i konsultasjon med Sametinget, om Sametinget bør skilles ut som eget rettssubjekt og hvordan det eventuelt kan gjennomføres, herunder hvilke endringer som i så fall må foretas i Sameloven, i bevilgningssystemet for Sametinget og for Sametingets kontrollordninger og revisjon.

3 Arbeidsgruppas mandat og arbeidsmåte

Den foreliggende rapporten er et resultat av arbeidet i en arbeidsgruppe som ble satt ned av Kommunal- og regionaldepartementet i samråd med Sametinget og Riksrevisjonen for å se nærmere på kontrollordningene i og for Sametinget. Arbeidsgruppa ble satt ned i brev fra departementet av 22. desember 2004.

Arbeidsgruppa fikk som mandat å

- Redegjøre for gjeldende ansvarlinjer for virksomheten i Sametinget og eksisterende ordninger for intern kontroll, tilsyn og revisjon/eksternkontroll i/overfor Sametinget.
- Vurdere om de nevnte ansvarlinjene og ordningene er tilstrekkelige og hensiktsmessige og peke på eventuelle mangler eller svakheter i systemet.
- Særsilt vurdere behovet for endringer i arbeidsmulighetene for og rollen til Sametingets kontrollkomité, i lys av kommunalkomiteens innstilling i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2004-2005).
- Anbefale tiltak for å rette opp de mangler og svakheter kartleggingen måtte finne. Minst ett alternativ må holdes innenfor uendret ressursbruk. De enkelte anbefalingene kan rettes til Sametinget, til kommunalministeren eller til Sametinget og kommunalministeren i fellesskap.

Arbeidsgruppa fikk i oppdrag å levere sin rapport til Sametingsrådet og Kommunalministeren snarest mulig, og senest 15. april 2005.

Departementet og Sametinget har utpekt sine egne representanter, og gruppa har hatt følgende sammensetning:

- Tommy Somby, avdelingsdirektør, Sametinget (leder av arbeidsgruppa)
- Torvald Falch, seniorrådgiver, Sametinget
- Bjørn Olav Megard, avdelingsdirektør, Kommunal- og regionaldepartementet
- Nancy V. Olsen, rådgiver, Kommunal- og regionaldepartementet

Riksrevisjonen har i tillegg selv utpekt følgende som observatører til arbeidet:

- Kari Haugen, avdelingsdirektør, Riksrevisjonen
- Ståle Torstensen, rådgiver, Riksrevisjonen

Arbeidsgruppa har hatt tre møter, ett i Tromsø 5. januar 2005, og ett i Karasjok 9. februar 2005 og ett i Oslo 12. april 2005. I forbindelse med møtet i Karasjok gjennomførte også arbeidsgruppa et møte med Sametingets kontrollkomité og med et av medlemmene i Sametingsrådet, Svein Peter Pedersen.

Gruppa har deretter fullført rapporten gjennom utveksling av utkast og telefonmøter.

Rapporten er avgitt uten dissenser.

Medlemmene i gruppa fra Kommunal- og regionaldepartementet og Sametinget er oppnevnt i personlig kapasitet og forplikter således ikke sine respektive arbeidsgivere.

Riksrevisjonens representanter deltok som observatører på de to første møtene i arbeidsgruppen, hvor fokus var på eksisterende kontrollordninger og har kommet med

innspill til pkt 6.1 vedrørende Riksrevisjonens rolle overfor Sametinget.
Observatørene har ikke deltatt i utformingen av rapporten for øvrig og har heller ikke tatt standpunkt til de fremlagte forslag.

4 Om kontrollordninger og revisjon i parlamentariske folkevalgte organer

4.1 Generelt om kontrollordninger

I alle administrative systemer av en viss størrelse er det etablert ulike, mer eller mindre utbygde ordninger for å kontrollere og kvalitetssikre forvaltningen. Kontrollsystemene tjener flere ulike formål.

For det første skal kontrollsystemene bidra til at forvaltningen i størst mulig grad skjer i tråd med regelverk og øvrige normer for virksomheten. Målet i denne sammenhengen vil bl.a. være å forebygge feil, avdekke tilfeller av feil, mangler og eventuelt mislighold, samt gjøre risikovurderinger av muligheter for feil og mislighold.

For det andre skal kontrollsystemene bidra til at kvaliteten i virksomheten er så god som mulig. Dette skjer ved at kontrolltiltakene bidrar til å avdekke forbedrings-, effektiviserings- eller innsparingspotensial.

Et tredje formål, som gjør seg særlig gjeldende for offentlige virksomheter, er at kontrollsystemene skal bidra til at virksomheten har legitimitet og tillit i befolkningen eller hos brukerne. For Sametinget er det av stor betydning at man har tillit og legitimitet, både i det samiske samfunnet generelt og hos de enkelte samiske borgere som benytter seg av de ulike tjenestene og tilbudene som Sametinget forvalter. Det er også av betydning at Sametinget har legitimitet i storsamfunnet, både i offentligheten og hos de myndighetsinstanser som Sametinget fører dialog med.

I praksis vil ikke noe kontrollsystem kunne avdekke enhver feil eller ethvert mislighold som måtte finne sted, da et slikt kontrollsystem måtte ha vært svært ressurskrevende. De ressursene som går med på kontrollordninger må stå i et rimelig forhold til de ressursene man sikrer eller sparer inn for virksomheten gjennom kontrolltiltakene. Det behov et folkevalgt organ som Sametinget har for å opprettholde legitimitet og tillit, kan likevel gjøre det nødvendig å etablere et mer finmasket system for kontrollordninger i Sametinget enn rent økonomiske vurderinger kunne tilsi, jf. kap. 6.

Grunnleggende sett kan kontrollordninger ha to former: Virksomhetens egen kvalitetssikring og intern kontroll, og kontroll som foretas av noen utenfor virksomheten, altså en etterfølgende og ekstern kontroll. Det typiske eksemplet på ekstern, etterfølgende kontroll er den årlige revisjon som utføres av en utenforstående instans. Begge disse typene av kontrollordninger er nødvendige for å oppnå de ovennevnte formålene, men hvilken vekt man legger på hver av dem, kan variere.

4.2 Nærmere om parlamentarisk kontroll

Et politisk system basert på parlamentarisme kjennetegnes ved at man skiller mellom et folkevalgt organ – en forsamling – på den ene siden, og et utøvende organ med mandat fra et positivt eller et negativt flertall i forsamlingen på den andre siden.

Eksempler på dette er forholdet mellom byråd og bystyre, regjering og storting og Sametingsrådet og Sametingets plenum.

Slike politiske systemer kjennetegnes videre med at den folkevalgte forsamlingen er bevilgende myndighet, i alle fall på det overordnede nivået, og med at den folkevalgte forsamlingen har en kontrollfunksjon overfor det utøvende organet og det utøvende organets administrasjon.

Det såkalte Frøilandutvalget (Utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon, Dokument 14 (2002-2003)) beskriver denne funksjonen slik, med referanse til Stortingets kontrollfunksjon overfor regjeringen:

Kontroll med den utøvende makt er en av Stortingets viktigste oppgaver, av sentral konstitusjonell og politisk betydning. Stortingets kontroll med regjering og forvaltning er en demokratisk garanti, som skal sikre folkevalgt innflytelse, avdekke og forhindre maktmisbruk og mangler, og garantere ansvarlighet i det politiske system. Slik kontroll er ofte betegnet som Stortingets «tredje» hovedfunksjon, ved siden av å vedta lover og budsjetter. (Dokument 14 (2002-2003), s. 9)

Frøilandutvalget understreker i sin drøfting av kontrollbegrepet at det er snakk om en *etterfølgende* kontroll, etter at sakene som kontrolleres er avsluttet hos den utøvende makt, til forskjell fra styring gjennom instruks, lover og andre generelle vedtak som gjøres *før* en sak er avsluttet.

Det er sjelden eller aldri tale om å endre utfallet av en sak, men heller at de folkevalgte *gjør den utøvende makt ansvarlig* for de beslutninger som er fattet og den konkrete forvaltning som er utført, enten gjennom ulike former for formalisert kritikk, eller ved at det fremmes mistillitsforslag mot det utøvende organet eller medlemmer i dette.

De parlamentariske forsamlinger har gjerne organisert sin kontrollfunksjon dels gjennom eksterne organer som riksrevisjon og granskningskommisjoner og dels gjennom egne organer, som kontrollkomité eller tilsvarende, samt denne komiteens sekretariat.

I et parlamentarisk system der det utøvende organet har et klart flertall bak seg i den folkevalgte forsamling, kan gjerne den parlamentariske kontrollfunksjonen bli mer dempet enn i et system med mindretallsregjering og en opposisjon som har flertall. Rent prinsipielt er dette ikke avgjørende. Også i et system der det utøvende organet i utgangspunktet har hatt et flertall bak seg, vil dette flertallet kunne falle bort som et resultat av at den folkevalgte forsamlingen utøver sin kontrollfunksjon, dersom det viser seg at alvorlige forhold blir avdekket.

Det er likevel i mange systemer erkjent at det kan være nødvendig å gi en opposisjon i mindretall muligheten til å utøve bestemte kontrollfunksjoner, som så kan gi seg utslag i offentlig debatt og demokratisk kontroll gjennom valg.

I noen systemer er dette gjort ved at et kvalifisert mindretall, for eksempel en tredjedel av en komité, kan reise en sak, be om nærmere informasjon eller kreve

kontrollhøring. I Sametinget er det samme hensynet ivaretatt vet at opposisjonen, som også er i mindretall i plenum, både har flertallet i kontrollkomiteen og lederen i komiteen.

5 Sametingets ansvar og ansvarlinjer innenfor Sametinget

5.1 Sametingets politiske og forvaltningsmessige stilling

Sametingets arbeidsområder er, i henhold til samelovens § 2-1, alle de saker som etter Sametingets oppfatning særlig berører den samiske folkegruppen. Sametinget kan avgi uttalelse om og reise alle saker innenfor sitt arbeidsområde. Det kan også legge fram saker for offentlig myndighet. Sametingets bestemmer med andre ord selv hvilke saker det vil engasjere seg i.

Sametinget definerer selv sin virksomhet til å være tosidig; å fremme politiske initiativ, som folkevalgt organ, og forestå forvaltningsoppgaver.

Som samenes folkevalgte organ er Sametinget, med noen forbehold for økonomi-forvaltningen, ikke underordnet regjeringens instruksjons- eller kontrollmyndighet, og regjeringen har som utgangspunkt ikke noe konstitusjonelt ansvar for Sametingets avgjørelse eller virksomhet som folkevalgt organ.

Sametinget, som folkevalgt organ, har det overordnede ansvar for økonomi-forvaltningen og er ansvarlig overfor bevilgede myndigheter for de økonomiske ressursene som stilles til tingets rådighet. Sametinget fordeler årlig midler til forskjellige virksomhetsområder, og gjennom dette vedtaket kan Sametinget sette vilkår for disponering av midler til tiltak og til dekning av løpende driftsutgifter.

Sametinget styrer sin økonomiforvaltning i henhold til vedtatte budsjett av Sametingets plenum. Når det gjelder økonomiforvaltningen er Sametinget også forpliktet til å styre etter Reglement for økonomistyring i Staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten. En praktisk konsekvens av dette er for eksempel at Sametinget er forpliktet til å følge reglene i "Særavtale om reiser for statens regning" (det såkalte "statens reiseregulativ") for reiser som Sametingets ansatte og representanter gjennomfører for Sametingets regning.

På tross av det som er sagt om at Sametinget er et selvstendig parlamentarisk organ, er Sametinget samtidig i en del henseender å betrakte som en form for statsorgan. Sametinget er tillagt forvaltningsansvar for visse administrative forhold, bl.a. valg til Sametinget, fordeling av økonomiske tilskudd, fastsetting av nærmere bestemte deler av læreplaner for skolen, forvaltning av samiske kulturminner etter kulturminneloven og tilhørende forskrifter og oppnevning til ulike offentlige organer.

Sametinget er også å betrakte som et statsorgan i den forstand at Sametinget i de fleste sammenhenger ikke er å betrakte som en juridisk person uavhengig av staten. For eksempel etableres det ovennevnte pålegget til Sametinget om å forvalte økonomien i tråd med Reglement for økonomistyring i Staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten gjennom de årlige tildelingsbrevene, på samme måte som for ordinære statsorganer. Videre kan Sametinget ikke stifte gjeld (jf. sameloven § 2-1 og kontant-prinsippet for statsbudsjettet) og de ansatte i Sametingets administrasjon er å betrakte

som statstjenestemenn (jf. sameloven § 2-12 annet ledd), omfattet av det statlige tariffområdet.

Ut fra en slik tenkemåte hviler ansvaret for å føre kontroll utenfra med Sametingets økonomiforvaltning dels på den ansvarlige statsråd, som det ansvarlige departements (interne) kontroll med eget virksomhetsområde, dels på Riksrevisjonen og Stortinget. Riksrevisjonen er ansvarlig å føre kontroll med hensyn til om den ansvarlige statsråd har sørget for at Sametinget, på samme måte som andre statsorganer, har benyttet sine midler i tråd med de forutsetningene Stortinget har knyttet til bevilgningene.

5.2 Parlamentarisk kontroll – innenfor et statsorgan?

Sett fra innsiden av Sametingssystemet er kontrollvirksomheten fra Sametingets plenum og kontrollkomité å betrakte som ekstern, parlamentarisk kontroll. Med det mener vi at Sametingsrådet og Sametingets administrasjon blir kontrollert av en instans som ikke ligger under rådets eller direktørens instruksjonsmyndighet. Dette til forskjell fra Sametingsrådets interne løpende kontroll og kvalitetssikring. Sametingets administrasjon utfører og er ansvarlig for den interne kontrollen overfor Sametingsrådet.

Det er imidlertid en spenning i det forhold at Sametinget både er et (riktignok noe uvanlig) statsorgan og et folkevalgt organ. Ser man på Sametinget *utenfra*, som statsorgan under kommunalministerens budsjettområde, kan også plenums og kontrollkomiteens kontrollvirksomhet betraktes som en form for intern kontroll, i den forstand at den initieres og gjennomføres innenfor Sametinget som helhet. Det er denne betraktningssmåten Riksrevisjonen legger til grunn i sin revisjonsvirksomhet, ettersom Riksrevisjonen har Stortinget som oppdragsgiver.

En slik måte å tenke om Sametinget – som statsorgan – byr imidlertid på problemer. Sametingets eget budsjett vedtas av representanter som først og fremst står ansvarlig overfor sine velgere, ikke departementet og Stortinget. Representantene er ikke oppnevnt av statsråden, og kan følgelig heller ikke avsettes av statsråden dersom forutsetningene knyttet til bevilgninger ikke er fulgt opp. Dette forholdet må bety at det ansvaret statsråden kan sies å ha overfor Stortinget er begrenset sammenlignet med statsrådets ansvar for sitt budsjettområde for øvrig.

Denne spenningen danner utgangspunktet for en del av de problemstillingene som har foranlediget at arbeidsgruppen ble satt ned, og vil bli drøftet nærmere i det følgende.

5.3 Statens bevilgning til Sametinget

Stortinget bevilger årlig midler til Sametinget over en rekke departementers budsjett.

Stortinget legger gjennom flertallsmerknader i de ulike komiteers innstillinger, samt debatten og vedtak i plenum, føringer på hvordan midlene skal benyttes. I de fleste tilfeller slutter et flertall i komiteen seg til omtalen i St.prp. nr. 1, og teksten i St.prp. nr. 1 får dermed samme status som føring fra Stortinget på bevilgningen.

Stortinget legger dermed en del forutsetninger på Sametingets bruk av midler gjennom budsjettvedtaket, og legger et ansvar på den enkelte statsråd for å sørge for at forutsetningene blir fulgt opp.

Sametinget fikk i imidlertid fra 1999 unntak fra bevilgningsreglementet § 4 om bruttobudsjettering og får i dag hele sin bevilgning fra Kommunal- og regionaldepartementet, Barne- og familiedepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet og Miljøverndepartementet som nettobevilgning. Unntaket bekreftes gjennom Stortingets årlige budsjettvedtak.

Som nettobudsjetterert virksomhet er Sametinget gitt et selvstendig ansvar og frihet med hensyn til ressursdisponeringen. Regnskapsmessig føres Sametingets brutto inntekter og utgifter i Sametingets regnskap. Sametinget rapporterer månedlig om likviditetsbevegelser på sine oppgjørskontoer i Norges Bank til Senter for statlig økonomistyring. Ved årets slutt rapporteres også innestående på oppgjørskontoene til kapitalregnskapet via Kommunal- og regionaldepartementet.

Tildelingsbrev til Sametinget tilpasses Sametingets stilling. Brevet skal formidle signaler gitt i Stortingets behandling av budsjettet, men skal ellers ikke legge føringer på Sametingets bruk av bevilgningen. Tildelingsbrevene skal også inneholde fullmakter og andre mer formelle sider knyttet til bevilgningen som tildeles Sametinget. Fagdepartementenes utkast til tildelingsbrev til Sametinget forelegges Kommunal- og regionaldepartementet til uttalelse, og Kommunal- og regionaldepartementets tildelingsbrev til Sametinget forelegges berørte fagdepartementer.

Som forvaltningsorgan er Sametinget forpliktet til å følge de rettsregler som gjelder offentlig forvaltning, som f.eks. forvaltningsloven og offentlighetsloven. Økonomiforvaltning i Sametinget skal, som nevnt under pkt. 5.1, skje i henhold til Reglement for økonomistyring i staten, Bestemmelser om økonomistyring i staten, og Finansdepartementets rundskriv om økonomiregelverkets rekkevidde overfor statlige virksomheter som har fått unntak fra bruttobudsjetteringsprinsippet (R-106/04). Sametinget må i sin økonomiforvaltning også følge de overordnede rammer som legges i Kommunal- og regionaldepartementets hovedinstruks for økonomiforvaltningen i Sametinget.

Rapporteringen om bruk av budsjettmidlene skjer i Sametingets årsmelding, jf. sameloven § 1-3. Sametinget rapporterer til regjeringen, som i sin tur etter fast rutine oversender rapporten til Stortinget, med regjeringens merknader.

5.4 Statsrådenes konstitusjonelle ansvar for bruk av budsjettmidler¹

Kommunal- og regionalministeren har det konstitusjonelle ansvar når det gjelder bruk av budsjettmidler på Statsbudsjettets kap. 540 Sametinget. Statsråden har derfor et ansvar overfor Stortinget for Sametingets bruk av budsjettmidlene og kan derfor

¹ Framstillingen i dette delkapitlet bygger på brev fra Justisdepartementets lovavdeling til Kommunal- og regionaldepartementet av 26. januar 2005.

fastsette rammer for økonomiforvaltningen i Sametinget, samt be om rapporter fra Sametinget om dets virksomhet og regnskap.

Når det gjelder bevilgninger til Sametinget over andre departements budsjetter, er det vedkommende fagstatsråd som har det konstitusjonelle ansvaret. I henhold til Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold § 2-1 kan fagdepartementet delegere fullmakt til Sametinget å forvalte bevilgninger som Stortinget bevilger til samiske forhold. Sametinget må derfor følge de føringer som gis i Stortingets budsjettvedtak og som er formidlet i tildelingsbrev fra de aktuelle departementer.

Det konstitusjonelle ansvaret er et straffeansvar og knytter seg til Grunnlovens bestemmelser om riksrett. Etter Grunnloven § 86 er riksrett dømmende myndighet i saker som anlegges mot et medlem av Regjeringen, Stortinget eller Høyesterett for å ha begått et straffbart forhold i utøvelsen av sine funksjoner. I lov av 5. februar 1932 nr. 1 om straff som påtales ved riksrett (ansvarlighetsloven) § 8 bokstav b settes straff for det medlem av regjeringen som ved handling eller unnlattelse medvirker til at beslutninger av Stortinget ikke blir gjennomført, eller at handlingen blir foretatt i strid med en stortingsbeslutning. Videre heter det i § 10 at det kan settes straff for medlem av regjeringen som bevirker eller medvirker til at statens eiendom eller øvrige midler ikke blir forsvarlig anvendt eller bestyrt eller som på annen måte viser uforstand eller forsømmelse i sin virksomhet. Disse bestemmelsene stiller krav om ansvarlig handlemåte fra statsrådets side, og kan anvendes der statsråden ikke har benyttet seg av den instruksjons- eller kontrollmyndighet statsråden har overfor underordnede departement eller andre underordnede organer.

Som et organ tillagt avgjørelsesmyndighet etter sameloven og opplæringsloven, og etter forskrifter til kulturminneloven og som et rådgivende, politisk organ har Sametinget i dag langt på vei en uavhengig stilling. På bakgrunn av dette kan man si at regjeringen ikke har grunnlag for noe konstitusjonelt ansvar for Sametingets avgjørelse eller virksomhet for øvrig. Det kan imidlertid tenkes at Sametinget med grunnlag i a) lov og forskrifter, b) stortingsvedtak eller c) på annet grunnlag utøver myndighet eller virksomhet som er underlagt regjeringens instruksjons- eller kontrollmyndighet.

Sametinget er ikke ved lov (eller hjemmel i lov) tillagt oppgaver hvor *loven* tillegger (eller forutsetter tillagt) regjeringen eller departement instruksjonsmyndighet overfor Sametinget. Sametinget er imidlertid ved forskrift delegert myndighet som er underlagt regjeringens instruksjons- eller kontrollmyndighet (kulturminnelovens forskrifter).

Når det gjelder spørsmålet om særskilt kontroll- eller instruksjonsmyndighet med grunnlag i Stortingets budsjettvedtak (alternativ b), vises det til bevilgningsreglementets § 17 om forbehold om kontroll. Denne gjelder forholdet til bl.a. offentlige organer som ikke er underlagt departementets kontroll:

”Når det av statsmidler ytes tilskott eller bidrag til offentlig eller privat virksomhet som ellers ikke er undergitt departementets kontroll, skal det, hvis ikke annet bestemmes, overfor mottakeren tas forbehold om adgang for den forvaltningsgren som yter bidrag eller tilskott, og for Riksrevisjonen, til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningene.”

Bevilgningsreglementet må forstås slik at selv om Sametinget har en uavhengig stilling, så ligger fremdeles det konstitusjonelle ansvaret for Sametingets bruk av bevilgningene prinsipielt hos den enkelte fagstatsråd. Hvor langt fagstatsrådenes kontroll- og instruksjonsmyndighet (og derav det konstitusjonelle ansvaret) skal rekke, beror imidlertid på en tolkning av vedkommende bevilgningsvedtak og bevilgningsreglementets bestemmelser.

Som nevnt ovenfor, pkt. 5.3 har Stortingets årlige bevilgningsvedtak siden 1999 gitt Sametinget en økt frihet, men bevilgningsvedtakene har likevel fortsatt en slik karakter at den enkelte statsråd har ansvar for å sørge for at Sametinget følger alminnelige regler for økonomiforvaltning i staten (som 50-post-virksomhet) og at Sametinget følger opp de føringene Stortinget knytter til de enkelte bevilgningsvedtak.

5.5 Stortingets kontrollfunksjon

Som det er beskrevet ovenfor i pkt. 4.2, har Stortinget en kontrollfunksjon overfor all statlig virksomhet som sorterer under statsrådene, og dermed også for Sametingets økonomiforvaltning. Utgangspunktet for Stortingets kontroll er at den folkevalgte bevilgende myndighet ønsker best mulig sikkerhet for at midler blir brukt i tråd med forutsetninger og føringer.

Stortinget har lang og fast praksis for at bare statsråden blir gjort personlig ansvarlig for kritikkverdige forhold under vedkommendes ansvarsområde. I det praktiske kontrollarbeidet vil imidlertid Stortinget og dets kontrollorganer kunne gå langt inn i underliggende virksomhet for å kartlegge om forholdene er i tråd med det Stortinget har fastsatt eller forutsatt.

Stortinget fører sin kontroll med Sametinget dels gjennom spørsmål til statsråden i Kommunal- og regionaldepartementet og dels gjennom kontroll- og konstitusjonskomiteens virksomhet. Den viktigste kontrollen av Sametinget fra Stortingets side skjer imidlertid gjennom Riksrevisjonen, som er å betrakte som et eksternt kontrollorgan med Stortinget som oppdragsgiver. Riksrevisjonens rolle beskrives nærmere i neste kapittel.

6 Eksisterende kontrollordninger overfor og i Sametingssystemet

For Sametinget er det avgjørende å ha stor troverdighet og legitimitet både i det samiske samfunn og i storsamfunnet. Det er derfor svært viktig at Sametinget har systemer og rutiner som ivaretar de kontrollbehov som til en hver tid er påkrevd.

6.1 Riksrevisjonens rolle overfor Sametinget

Riksrevisjonen er Stortingets revisjons- og kontrollorgan. Riksrevisjonen skal gjennom revisjon, kontroll og veiledning bidra til at statens inntekter blir innbetalt som forutsatt og at statens midler og verdier blir brukt og forvaltet på en økonomisk forsvarlig måte, og i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger, jf. lov om Riksrevisjon av 7. mai 2004 nr. 21 § 1 (heretter omtalt som Rrl).

Riksrevisjonen skal utføre sine oppgaver uavhengig og selvstendig og bestemmer selv hvordan arbeidet skal innrettes og organiseres, jf. Rrl § 2. Riksrevisjonen er ikke underlagt Regjeringens instruksjonsmyndighet. Regjeringen eller forvaltningen kan heller ikke gi regler eller treffe vedtak som hindrer Riksrevisjonen i å utføre revisjon og kontroll eller gripe inn i gjennomføringen av oppgavene. Stortinget i plenum kan pålegge Riksrevisjonen å sette i gang særlige undersøkelser, men kan ikke instruere Riksrevisjonen om hvordan eller etter hvilke kriterier revisjons- og kontrollarbeidet skal utføres, jf. Rrl § 2. Begrepet ”Stortinget i plenum” innebærer at det ikke er adgang til å delegere myndighet etter bestemmelsen, verken til Stortingets komiteer eller til organer utenfor Stortinget, for eksempel Sametinget.

Riksrevisjonen foretar revisjon av statsregnskapet og alle regnskaper avlagt av statlige virksomheter og andre myndigheter som er regnskapspliktige til staten, herunder forvaltningsbedrifter, forvaltningsorganer med særskilte fullmakter, statlige fond og andre organer eller virksomheter der dette er fastsatt i særlig lov (regnskapsrevisjon). Riksrevisjonen skal også gjennomføre systematiske undersøkelser av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra Stortingets vedtak og forutsetninger (forvaltningsrevisjon). Regnskapsrevisjon er den type revisjon som Riksrevisjonen årlig gjennomfører i Sametinget. Hittil har det ikke blitt gjennomført forvaltningsrevisjonsprosjekter som gjelder Sametinget.

Riksrevisjonen skal ved revisjon av regnskapene kontrollere om regnskapet gir et riktig bilde av den økonomiske virksomheten, herunder: 1) bekrefte at regnskapene ikke inneholder vesentlige feil og mangler, 2) kontrollere om de disposisjoner som ligger til grunn for regnskapet er i samsvar med *Stortingets* vedtak og forutsetninger og gjeldende regelverk, og 3) kontrollere om disposisjonene er akseptable ut fra normer og standarder for statlig økonomiforvaltning.

Riksrevisjonen skal gjennom revisjonen bidra til å forebygge og avdekke misligheter og feil, og veilede forvaltningen for å forebygge framtidige feil og mangler. Riksrevisjonen har også en veiledningsfunksjon overfor forvaltningen. Veiledning skal verken formelt eller reelt binde opp de senere revisjons- og kontrollvurderingene. Veiledningen skal utøves med varsomhet og på en måte som ikke setter kontrollens uav-

hengighet og objektivitet i fare. Forvaltningen har et selvstendig ansvar for sine egne veivalg, uavhengig av revisjonens veiledning.

Riksrevisjonen skal være objektiv og nøytral ved utførelsen av sine oppgaver. Revisjonen skal planlegges, gjennomføres og rapporteres slik lov, instruks og god revisjonsskikk i Riksrevisjonen krever, jf. Rrl § 10. God revisjonsskikk i Riksrevisjonen vil være relatert til lov om Riksrevisjonen og Riksrevisjonens standarder og retningslinjer for revisjonsarbeidet, som er basert på anerkjente internasjonale standarder for offentlig revisjon.

I planleggingen skal det blant annet foretas en prioritering av revisjonsoppgaver og gi en oversikt over omfanget av den revisjonen som skal gjennomføres. Det skal i denne forbindelse i revisjonsprosessen foretas risiko- og vesentlighets vurderinger.

Revisor skal anvende anerkjente metoder i planleggingen og gjennomføringen av revisjonen. Den metodiske tilnærmingen skal knyttes opp til revisjonens formål. Valg og bruk av metoder skal oppfylle kravene i standardene for revisjonsbevis, dokumentasjon og rapportering.

Innenfor regnskapsrevisjonen er tradisjonelt revisors interesse primært knyttet til kontroll av innsatsfaktorer. Det foretas en inndeling av revisjonsoppdraget i Lønnsområdet, Anskaffelsesområdet osv. Det er en grunnleggende forutsetning fra Stortingets side at disposisjonene (bruken av innsatsfaktorene) gjennomføres i samsvar med gjeldende lover og regelverk.

Innenfor rammen av den årlige revisjonen gjennomføres også kontroll av budsjettgjennomføringen og oppfyllelsen av Stortingets vedtak og forutsetninger.

Riksrevisjonens rett til informasjon etter Rrl §12 første ledd gjelder overfor den politiske ledelse, embets- og tjenestemenn i forvaltningen og andre som virker i forvaltningens tjeneste. Dette betyr for Sametingets vedkommende at både tilsatte og representanter er underlagt opplysningsplikt overfor Riksrevisjonen. Overlater forvaltningen økonomioppgaver til andre utenfor staten, gjelder Riksrevisjonens rett til aktuell informasjon også direkte overfor disse.

I saker som gjelder kontroll av tilskudd til offentlige eller private virksomheter nyttes etter forutsetningene, gjelder retten til informasjon også overfor tilskuddsmottaker. Bevilgninger kan m.a.o. følges helt fram til en privat tilskuddsmottaker. Riksrevisjonen har samme rett til innsyn og informasjon som forvaltningen kan kreve overfor private som leverer varer eller tjenester til staten.

Riksrevisjonen skal rapportere resultatene av sin revisjon og kontroll til Stortinget. Før en sak rapporteres til Stortinget skal Riksrevisjonens bemerkninger forelegges ansvarlig statsråd til uttalelse jf. Rrl § 11 og instruksens § 15. Riksrevisjonen skal årlig oversende til Stortinget en rapport som bl.a. skal inneholde resultatet av revisjonen av foregående års statsregnskap og underliggende virksomheters regnskaper (herunder Sametinget, selv om dette ikke er en underliggende virksomhet).

Riksrevisjonen skal meddele resultatet fra regnskapsrevisjonen til revidert virksomhet. Sametingets kontrollkomité blir tilsendt all korrespondanse mellom revisor og

Sametinget. Det tas i det enkelte tilfellet stilling til om resultatet også skal meddeles berørte departement.

Fra og med regnskapsåret 2004 er rapporteringsmåten til Stortinget endret. Riksrevisjonen skal ikke lenger godkjenne regnskapene avlagt av underordnede forvaltningsorganer, men det lages en samlet rapport per departementsområde. De revisjonsfunn Riksrevisjonen rapporterer til Stortinget skal som tidligere være av prinsipiell art eller av stort økonomisk omfang eller gjelde brudd på Stortingets vedtak og forutsetninger. Der Riksrevisjonen har vesentlige merknader til en virksomhet gir de også en omtale, i likhet med tidligere. Positive resultater fra revisjonen og kontroller kan også omtales, for eksempel tilfeller der det har vært en spesiell positiv utvikling i forhold til tidligere rapporterte forhold.

Arbeidsgruppa anser at behovet for regnskapsrevisjon for Sametinget er dekket av Riksrevisjonen.

6.2 Intern kontroll i Sametingets administrasjon

Som nevnt tidligere er grunnlaget for økonomiforvaltningen i Sametinget Reglement for økonomistyring i staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten. Økonomiforvaltningen skal også skje i henhold til Finansdepartementets rundskriv av 10. september 2004 om økonomiregelverkets rekkevidde overfor statlige virksomheter som har fått unntak fra bruttobudsjetteringsprinsippet (R-106/04).

Sak 17/05 Ansvar og myndighet for økonomiforvaltningen i Sametinget klargjorde delegeringen av myndighetsforholdene i Sametinget og de ulike instansers myndighet og ansvar med hensyn til økonomiforvaltningen. Det er bl.a. klargjort at presidenten er ansvarlig overfor Sametinget for at det utarbeides en detaljert økonomiforvaltningsinstruks og at administrasjonen følger opp med forsvarlig intern styring og kontroll.

I tillegg styrer Sametinget sin økonomiforvaltning i henhold til budsjetter og retningslinjer vedtatt av Sametingets plenum.

Reglement for økonomistyring i staten §14 pålegger alle statlige virksomheter å etablere systemer og rutiner for intern kontroll:

”Alle virksomheter skal etablere systemer og rutiner som har innebygd intern kontroll for å sikre at:

- a) beløpsmessige rammer ikke overskrides og at forutsatte inntekter kommer inn*
- b) måloppnåelse og resultater står i et tilfredsstillende forhold til fastsatte mål og resultatkrav, og at eventuelle vesentlige avvik forebygges, avdekkes og korrigeres i nødvendig utstrekning*
- c) ressursbruken er effektiv*
- d) regnskap og informasjon om resultater er pålitelig og nøyaktig*
- e) virksomhetens verdier, herunder fast eiendom, materiell, utstyr, verdipapirer og andre økonomiske verdier, forvaltes på en forsvarlig måte*
- f) økonomistyringen er organisert på en forsvarlig måte og utføres i samsvar med gjeldende lover og regler*
- g) misligheter og økonomisk kriminalitet forebygges og avdekkes”*

Intern kontroll i Sametinget handler, ut fra den mer avgrensede forståelse av intern kontroll som går fram ovenfor, om interne rutiner i Sametingets administrasjon. Disse rutineene skal sørge for at økonomiske midler blir benyttet til det Sametinget har besluttet de skal brukes til, at midlene benyttes mest mulig effektivt og målrettet, at rapporteringsrutiner er forsvarlige, at budsjettene holdes og at en følger regelverk for økonomiforvaltning. Sametingsrådet har det parlamentariske ansvaret overfor plenum for at den interne kontrollen er god nok.

Det er fastsatt følgende målsettinger for økonomiforvaltningen i Sametingets administrasjon:

- Gode og effektive regnskapsprosesser
- Effektiv og målrettet bruk av midler

Konkret betyr dette:

- Sametinget skal ha rutiner som sikrer god intern kontroll, kvalitet og enhetlig bruk.
- Sametinget skal ha gode, forutsigbare og effektive budsjettprosesser:
 - Internt i Sametinget
 - Mellom Sametinget og departementene/regjeringen.
 - I forhold til de Sametinget bevilger midler til – samiske organisasjoner/institusjoner.

Detaljert økonomiinstruks for Sametinget er utarbeidet og vil bli vedtatt av Sametingsrådet i april 2005. I denne fremgår bl.a. hvordan intern styring og kontroll av økonomiforvaltningen skal foretas.

I sak 50/04 Sametingets budsjett 2005, kapittel 4.2 fremkommer følgende om økonomiforvaltningen:

”Sametinget står overfor nye utfordringer med hensyn til å utvikle de økonomiske og administrative systemene. Antallet ansatte og antallet personer som representerer Sametinget, politisk og administrativt har økt de senere årene. Dette gjør at mer og mer av dagens ressurser på økonomisiden må brukes til den daglige driften. Dette har ført til at utviklingen av økonomisystemet og de rutiner og kontroller som følger av dette, har måttet tas når det oppstår prekære situasjoner. I tillegg er det nye økonomireglementet for staten iverksatt fra 01.01.04 med en overgangsordning mht. tilpasning til denne ut 2004. For å styrke funksjonen for utviklingen av økonomiforvaltningen, herunder innkjøps- og controllerfunksjonen, opprettes en innkjøps-controllerstilling knyttet til dagens Plan- og administrasjonsavdeling med en årlig ramme på kr. 600.000,”

Det foretas en kontinuerlig prosess med hensyn til utvikling av økonomiforvaltningen, og derigjennom intern kontroll i Sametingets økonomistyring. Siden 2003 er blant annet følgende tiltak iverksatt i denne forbindelse:

- Sametinget har vedtatt sak som klargjør ansvar og myndighet for økonomiforvaltningen i Sametinget.
- Utlyst stilling med arbeidsfelt innkjøps- og controlleroppgaver, jfr. budsjettvedtaket ovenfor.

- Igangsatt arbeid med oppdatering og videreutvikling av ny økonomihåndbok for Sametinget for å sikre mer effektive rutiner og bedre intern kontroll.
- Utarbeidet detaljerte rutiner for innkjøp og offentlige anskaffelser som trådte i kraft 3.3.2004, i tillegg ble det gjennomført kurs i innkjøpsbestemmelser slik at kompetansen på dette området er sterkt forbedret.
- Igangsatt arbeid med innføring av ny kontoplan, opprettelse av et eget fondsfirma. Dette vil bli fulgt opp med utvikling av nye elektroniske løsninger for bilagshåndtering, fakturering, rapportering, utvikling av nye modeller og verktøy for budsjettering når Økonomihåndboka er ferdigstilt.
- Foretatt en forbedring mot en kontinuerlig budsjettprosess internt.
- Vedtatt nye retningslinjer for tilskuddsforvaltning i Sametinget plenum i november 2003.

I tillegg foreligger eksisterende rutiner/retningslinjer på en rekke områder hvor hensikten er å ivareta god intern kontroll, kvalitet og enhetlig bruk i Sametingets økonomiforvaltning.

Årsregnskapene til Sametinget har blitt godkjent av både Riksrevisjonen og av Sametingets plenum hvert år. Sametinget har siden 2001 holdt seg innenfor de vedtatte budsjetttrammene for det enkelte år.

Arbeidsgruppas vurdering er på denne bakgrunn at intern kontrollen i Sametinget er tilfredsstillende, men at det fortsatt er rom for noen forbedringer.

6.3 Plenums parlamentariske kontroll overfor Sametingsrådet

I Sametingets forretningsorden heter det i §24 at kontrollkomiteens arbeidsoppgaver er å:

”Utøve den parlamentariske kontroll over virksomheten som finansieres via Sametingets budsjett.

Kontrollere Sametingets årsregnskap og eventuelle merknader vedrørende disse fra Riksrevisjonen.

Fremme innstilling til plenum i saker som oversendes fra Møtelederskapet og der Møtelederskapet fremmer forslag til vedtak, herunder godtgjørelsesreglement og forretningsorden.

Komiteen kan foreta de undersøkelser i Sametingets administrasjon som den anser nødvendig for Sametingets kontroll. Før komiteen selv foretar slike undersøkelser, skal Sametingsrådet underrettes og anmodes om å framskaffe de ønskede opplysninger.

Komiteen skal avgi innstilling til Sametingets plenum om de saker den tar opp til behandling, jf. § 25”.

Kontrollkomiteen er Sametingets plenum sitt verktøy for å føre parlamentarisk kontroll med Sametingsrådet. Kontrollkomiteens flertall vil på bakgrunn av Riksrevisjonens rapporter, andre undersøkelser og egne initiativ kunne fremme saker overfor Sametingets plenum.

I noen tilfeller vil det kunne oppstå situasjoner der Kontrollkomiteen ser behov for særlige undersøkelser av bestemte forhold. Slike undersøkelser kan utføres ved at det bestilles oppdrag som utføres av kompetente fagmiljø.

Riksrevisjonen har bare Stortinget som oppdragsgiver, og det er bare Stortinget i plenum som kan pålegge Riksrevisjonen å sette i gang bestemte undersøkelser. Det vurderes likevel slik at det ikke er noe i veien for at Sametingets plenum (etter innstilling fra kontrollkomiteen) kan gi signaler eller uttrykke ønske om at Riksrevisjonen går inn i nærmere angitte problemstillinger.

Riksrevisjonen foretar prioriteringer ut fra sine risiko- og vesentlighetsvurderinger. Viktige momenter i en slik vurdering er kunnskap om virksomheten, virksomhetens budsjetter, styringsdokumenter og interne kontrollsystemer. Størrelsen på midlene som disponeres er av betydning, men også om det tidligere er gjort kritikkverdige funn. Det kan likevel være grunn til å ha åpning for hva som vurderes som vesentlig for det samiske demokratiet og samiske samfunn ikke fullt og helt sidestilles med Riksrevisjonens ordinære vesentlighetsvurderinger.

I de tilfeller kontrollkomiteen ser behovet for å foreta nærmere undersøkelser vil det være naturlig at innstilling om dette fremmes overfor plenum. Dette kan blant annet gjøres ved at kontrollkomiteen synliggjør slike undersøkelsesbehov overfor plenum i sin årlige virksomhetsberetning. I denne sammenhengen må det ikke glemmes at Sametingsrådet/Tilskuddsstyret har et selvstendig ansvar for å kontrollere og i en del tilfeller evaluere bruken av virkemidler. Slike evalueringer vil også vanligvis måtte bli gjort tilgjengelig for kontrollkomiteen, slik at de har mulighet til å vurdere det om ønskelig.

Kontrollkomiteens primære funksjon er å kontrollere den utøvende makt og stille den til ansvar for beslutninger som er fattet og forvaltningen som er utført. Det kan derfor ses på som lite heldig at kontrollkomiteen er det organ som fremmer innstillinger til godtgjørelsesreglement og forretningsorden. Arbeidsgruppen ser det som mest naturlig at dette er oppgaver som ligger til Sametingets møtelederskap eller en annen komité.

I de fleste parlamentariske systemer er det vanlig praksis at kontrollkomiteen ikke er arena for partipolitisk markering. Ofte er det også praksis for at kontrollkomiteens medlemmer er representanter med en viss fartstid og med god erfaring og kjennskap til det parlamentariske arbeidet. Arbeidsgruppen kan ikke se at det er noe i veien for at medlemmer i kontrollkomiteen også kan sitte i en annen komité i Sametinget. Dersom medlemmene i kontrollkomiteen også kan være medlem i andre komiteer vil det være mulig å øke antallet medlemmer i kontrollkomiteen. En slik økning, til for eksempel 5 medlemmer, vil kunne bidra til at kontrollkomiteen i større grad kan speile sammensetningen i plenum. Representanter fra flere grupper vil da kunne ha mulighet til å delta i kontrollkomiteen, noe som blant annet vil kunne medføre at flere synspunkter og argumenter framkommer i komiteens behandlinger. En noe større komité vil også kunne gi kontrollkomiteens innstillinger større tyngde i plenum.

Sametingets kontrollkomité har per i dag ikke egen sekretærtjeneste. I tidligere perioder har Sametingets administrasjon bistått komiteen med sekretær oppgaver.

Dette er ikke en heldig situasjon siden administrasjonen står ansvarlig overfor Sametingsrådet, og den faglige uavhengigheten for saksforberedelsene til kontrollkomiteen blir dermed ikke ivaretatt. I den siste perioden har komiteens leder også fungert som saksbehandler for komiteen. Dette har møtt en del kritikk. Saksbehandlerens faglige selvstendigheten blir ikke ivaretatt ved en slik ordning. Komiteens leder vil også ofte ha gjort seg opp en klar oppfatning av saken før komiteen får anledning til å drøfte den. De siste årene har det vært avsatt budsjettmidler i størrelsesorden 100.000 kr til komiteens arbeid.

Det ses som ganske klart at saksbehandlerkapasiteten til Sametingets kontrollkomité må styrkes betydelig og at den må gjøres uavhengig av Sametingets administrasjon. Dette er av avgjørende betydning for at kontrollkomiteen skal kunne utføre sine oppgaver på en ryddig og forsvarlig måte, at de parlamentariske kontrollordningene er effektive, og at det er bred tillit til at det ikke foregår misligheter eller uryddigheter i Sametingsrådets maktutøvelse.

7 Tiltak

7.1 Tydeliggjøring av kontrollkomiteens rolle

Det vises til drøftingen av kontrollkomiteens rolle under kapittel 6.3. Arbeidsgruppa tilrår at kontrollkomiteens rolle og funksjon søkes tydeliggjort gjennom følgende tiltak:

- Kontrollkomiteens medlemmer er samtidig medlemmer i andre komiteer, som slik vil fungere som plattform for et mer markert politisk arbeid.
- Tallet på medlemmer i kontrollkomiteen vurderes økt til 5.
- Dersom kontrollkomiteen mener Riksrevisjonen bør se nærmere på et nærmere bestemt forhold, kan det fremme innstilling om dette til plenum, som eventuelt fatter vedtak med anmodning til Riksrevisjonen.
- Kontrollkomiteen ansvar for å fremme innstillinger til plenum om godtgjørelsesreglement og foretningsorden, eller andre typer saker som ikke er kontrollsaker, overføres til en annen komité eller til Møtelederskapet.
- Kontrollkomiteen får egen saksbehandlerkapasitet (se nedenfor om mulig finansiering).

7.2 Styrket saks- og undersøkelseskapasitet for kontrollkomiteen

Arbeidsgruppa ser et klart behov for å styrke saksbehandlingsskapasiteten til Sametingets kontrollkomité. Vi viser til at Sametingsrådet gav uttrykk for et slikt syn i sin redegjørelse i Sak 04/05 Sametingsrådets redegjørelse om økonomistyringa i Sametinget. I debatten etter redegjørelsen ble det fra et klart flertall i Sametinget gitt uttrykk for støtte til synspunktet om at saksbehandlingsskapasiteten til kontrollkomiteen måtte styrkes.

Arbeidsgruppa finner det videre klart at saksbehandlingssfunksjonen til kontrollkomiteen må organiseres slik at den formelt og reelt blir uavhengig av Sametingets administrasjon og at den står utenfor rådets og direktørens instruksjonsmyndighet. Den/de som skal fungere som komiteens sekretær bør kunne bistå med innkalling og sakskart, skrive referater og brev, og forberede de saker komiteen tar opp eller vurderer å ta opp til behandling. Dette krever at komiteens sekretær har kompetanse innenfor ett eller flere av følgende fagområder: regnskaps- og revisjonsfag, økonomi, juss og samfunnsfag. Komitésekretæren bør ha, eller forutsetninger til å kunne ha, god innsikt i Sametingets parlamentariske virksomhet, økonomiforvaltning, bestillerkompetanse og faglige vurderinger.

Arbeidsgruppa har vurdert to mulige modeller. Den ene muligheten er å leie saksbehandlingsskapasitet hos en ekstern aktør, for eksempel et konsulentfirma eller en av de eksisterende kommunerevisjonene i Finnmark. Den andre muligheten er at det tilsettes saksbehandler som ikke rapporterer via direktøren, men sorterer direkte under komiteen eller Møtelederskapet.

Kontrollkomiteen har vist størst interesse for en modell med innleid saksbehandlingskapasitet. I kontrollkomiteens møte 11. februar 2005 fattet de i sak 1/05 vedtak om at de tilrår at komiteen kjøper sin saksbehandlingskompetanse av "de kontrollressursene som er tilknyttet Finnmark fylkeskommune".²

Fordelen med en modell med innleid saksbehandlerkapasitet er at uavhengigheten fra Sametingets administrasjon blir godt ivaretatt, og man kan trolig leie seg inn i en enhet som besitter den nødvendige revisjonsfaglige kompetansen. Modellen har imidlertid også flere ulemper: Det er ikke gitt at det er mulig å leie inn personer som besitter tilstrekkelig innsikt i Sametingets spesielle organisering og Sametingets politiske spilleregler og kultur. Videre ville det være en ulempe om den/de som saksbehandler for komiteen ikke er underlagt komiteens og/eller Møtelederskapets instruksjonsmyndighet, i forhold til daglig prioritering av oppgaver, tidspunkt for tilstedeværelse osv. Til sist kan det antas at en ordning med en innleid tjeneste vil koste relativt mer pr. time enn en tilsatt sekretær, og at en ordning med innleie kan gi dårligere kontinuitet.

Etter arbeidsgruppas syn er det mest naturlig og hensiktsmessig at saksbehandling og direkte saksforberedelse for komiteen utføres av en som er tilsatt for dette formålet. Dette vil legge til rette for å få en saksbehandler som kjenner Sametingssystemet godt, og det vil trolig gi bedre kontinuitet.

På samme måte som for kontrollkomiteen, er det også prinsipielt ønskelig at også saksbehandlingskapasiteten for Møtelederskapet, og evt. for andre av plenumskomiteer, er uavhengig av rådet og direktøren. Dette er særlig viktig i den grad Møtelederskapet behandler saker som berører plenums kontrollfunksjon overfor rådet og administrasjonen.

En mulig modell er således å organisere den faste heltidsstaben for Møtelederskapet og kontrollkomiteen i en uavhengig enhet, et "plenumssekretariat". Dersom man tar utgangspunkt i den modellen for organisering av Sametingets administrasjon som ble lagt fram av en arbeidsgruppe i Sametinget i desember 2004, er det relativt enkelt å få til en slik modell.

Det er imidlertid nødvendig å organisere den foreslåtte plenumsenheten eller plenumssekretariatet slik at det sorterer direkte under Møtelederskapet, og ikke under rådet eller direktøren. Lederen for Møtelederskapet vil i så fall måtte ha både arbeidsgiveransvaret og instruksjonsmyndighet overfor plenumssekretariatet. En slik modell vil kreve endringer i Sametingets grunnregler § 5-1. Videre må plenumssekretariatet disponere et eget budsjett for den daglige driften av sekretariatet, etter fullmakt fra Møtelederskapet.

I arbeidsgrupperapporten i Sametinget om ny organisering var det lagt til grunn at plenumsenheten skulle ha totalt 4 medarbeidere som arbeider på heltid i plenumsenheten, inkludert lederen for enheten. Stillingene vil være knyttet til sekretariatsledelse/saksbehandling, informasjon, valgarbeid og sekretær oppgaver. Det er her ikke tatt høyde for behovet for saksbehandlerkapasitet for kontrollkomiteen.

² Vedtaket er vedlagt.

Det kan innvendes mot en slik modell at man ved selve plenumssamlingene har behov for å bruke en betydelig større del av Sametingets administrasjon til gjennomføring av møter, og at det lille plenumssekretariatet uansett vil ha behov for at Sametingets administrasjon leverer en del tjenester, som bokføring, kontor, PC-nettverk, PC-støtte, lønns tjenester osv. Dersom en slik modell velges, må det legges klart til grunn, gjennom verbalvedtak og budsjettvedtak i plenum, at Sametingets administrasjon skal stille disse ressursene til disposisjon. Arbeidsgruppa legger til grunn at det vil la seg gjøre å finne gode praktiske løsninger på dette. Arbeidsgruppa legger også til grunn at kostnadene for Sametingets administrasjon ved å stille slike ressurser til disposisjon for plenumssekretariatet må kunne beregnes og synliggjøres, dersom Sametinget finner det ønskelig. En ordning med formell internfakturering antas å være nødvendig arbeidskrevende i forhold til virksomhetens størrelse.

Det kan videre innvendes mot en slik modell at uavhengigheten blir dårligere ivaretatt enn ved innleie, dels fordi saksbehandleren for kontrollkomiteen blir sittende i samme hus som Sametingets hovedadministrasjon, dels fordi kontrollkomiteens sekretariat mottar en del grunnleggende tjenester fra Sametinget. Arbeidsgruppa ser ikke disse innvendingene som særlig tungtveiende.

Arbeidsgruppa finner at hensynet til ønsket om klare linjer for instruksjonsmyndighet, ønsket om løpende saksbehandlingskapasitet for kontrollkomiteen og ønsket om egen bestillerkompetanse for eventuelt kjøp av eksterne revisjonstjenester må veie tyngst, og går inn for at kontrollkomiteen i Sametinget får egen saksbehandler, som en del av et plenumssekretariat.

Arbeidsgruppa ser at arbeidsmengden for kontrollkomiteens saksbehandler foreløpig er vanskelig å forutsi. Arbeidsgruppa anslår arbeidsmengden til minimum en halv stilling. Det kan imidlertid antas at det i første omgang er snakk om mindre enn en hel stilling, og at arbeidsmengden vil variere i løpet av året. Ut fra dette finner arbeidsgruppa det mest naturlig at kontrollkomiteens saksbehandler personalmessig sorterer under et plenumssekretariat som ligger under Møtelederskapet, og ikke direkte under kontrollkomiteen. En slik organisering vil være i tråd med det som er vanlig for komitésekretærer i parlamentariske forsamlinger, for eksempel på Stortinget og i det britiske parlamentet.

I den grad kontrollkomiteen har behov eller ønske om å sammenligne faktisk forbruk i regnskapet opp mot budsjettet vedtatt av plenum, for de enkelte poster og underposter, betrakter arbeidsgruppa dette som en politisk preget kontrolloppgave som hører inn under kontrollkomiteens eget arbeidsområde, og dennes egen interne saksbehandling.

Selv om Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon utformes ut fra Stortingets kontrollbehov, antar arbeidsgruppa at også Sametingets behov for forvaltningsrevisjoner langt på vei er dekket av Riksrevisjonens arbeid. Men, som det er redegjort for ovenfor i rapporten, foretar Riksrevisjonen selvstendige prioriteringer etter egne risiko- og vesentlighetsvurderinger. I disse vurderingene er det ikke nødvendigvis samiske demokrati og samfunnsvurderinger som tillegges størst vekt. Sametinget har ingen mulighet til å instruere Riksrevisjonen, men bør kunne gi Riksrevisjonen signaler om revisjonsbehov. Det vil i så fall fortsatt være Riksrevisjonen selv som

bestemmer om det skal gjøres, samt innretning, problemstilling og metode for revisjonsarbeidet.

Arbeidsgruppa anbefaler at det tydeliggjøres at Sametingets plenum kan komme med slike signaler, men dette vil uansett bare kunne være et supplement, så lenge Riksrevisjonen har staten som helhet, og Stortingets behov, for øye.

I tillegg til dette er det grunn til å si at det i noen tilfeller vil være behov for at Sametinget selv får foretatt nærmere undersøkelser for kontroll. Sametinget vil kunne ha behov for å få undersøkt og kontrollert andre problemstillinger, som kan være forskjellige fra Stortingets og departementets føringer og forutsetninger.

Dette kan løses ved å gi kontrollkomiteen et budsjett til å "kjøpe seg inn" i for eksempel fylkesrevisjonen eller kommunerevisjon, eller å kjøpe tjenester av private revisjonsfirma eller lignende. Dette kan dreie seg om forvaltningsrevisjoner, det kan være undersøkelser av om plenums forutsetninger er fulgt av Sametingsrådet og av tilskuddsmottakere, det kan være andre typer særlige rapporter på avgrensede områder. Kontrollkomiteen bør i sin årlige virksomhetsberetning synliggjøre overfor plenum de særlige undersøkelser komiteen mener det er behov for.

Kostnaden ved å styrke saksbehandlingskapasiteten for Sametingets kontrollkomité etter den foreslåtte modellen samt ordningen med innkjøp av revisjonsrapporter/ undersøkelser anslås til om lag 900 000 kr, en økning på om lag 800 000 kr i forhold til dagens budsjett. Arbeidsgruppa tilrår derfor at Sametingets rammer økes med 800 000 kr til dette formålet.

Det er av stor betydning å komme i gang med styrkingen inneværende år, og gruppa tilrår at Sametingets budsjett styrkes gjennom en tilleggsbevilgning til dette formålet på 300 000 kr gjennom en tilleggsbevilgning på statsbudsjettet for 2005. Det vurderes slik at dette bør være en tilstrekkelig budsjettøkning til dette formålet i 2005 tatt i betraktning at det skal avholdes valg og at det bare vil være ett plenum foruten konstituering siste halvår 2005.

7.3 Styrking av ressursene for intern kontroll i Sametingets administrasjon

Sametinget startet juni 2004 et arbeid for å forbedre kvaliteten og intern kontroll i forhold til økonomi. Den ovennevnte controllerstillingen (pkt. 6.2) er opprettet som en del av dette arbeidet. Andre tiltak som Sametinget har igangsatt er det redegjort for under pkt. 6.2.

Som vist ovenfor er de administrative ressursene som brukes i Sametinget begrensede og preget av at Sametinget over tid er tilført en rekke oppgaver uten å ha fått styrket sin administrative kapasitet tilsvarende. Resultatet av dette har vært at administrasjonen i Sametinget har brukt en økende andel av sine ressurser til løpende nødvendige oppgaver, og en tilsvarende mindre del på utviklings- og kvalitets-sikringsoppgaver.

Det kan med en viss rett anføres at Sametinget med sin frie budsjettmessige stilling har anledning til å overføre midler fra andre poster til å styrke kvalitetssikring og kontroll innenfor administrasjonsheten. Det er dette Sametinget nylig har gjort for å kunne opprette en egen stilling som controller/innkjøpsansvarlig.

Det er imidlertid et problem at de fleste midlene Sametinget forvalter ”kommer med en historie”, med føringer som gjør omdisponeringer vanskelig. Arbeidsgruppen vil derfor tilrå at Sametingets budsjett styrkes særskilt for å bedre kvalitetskontrollen og at dette tilsvarer en ny stilling. Arbeidsgruppa tilrår derfor en årlig økning på Sametingets budsjetttrammer på 600 000 kr til dette formålet. Gruppa tilrår at økningen bør gis med virkning fra 1. juli 2005, altså at det gis en tilleggsbevilgning også til dette formålet på 300 000 kr på statsbudsjettet for 2005.

7.4 Alternativ med uendret ressursbruk

I arbeidsgruppas mandat heter det minst ett alternativ må holdes innenfor uendret ressursbruk. Arbeidsgruppa er av den mening at en tydeliggjøring av kontrollkomiteens rolle, omtalt under pkt 7.1, i alle henseender vil være nødvendig for å styrke kontrollarbeidet, og den kan gjennomføres uten økte ressurser.

Pkt. 7.2 og 7.3 kan imidlertid ikke gjennomføres med uendret ressursbruk. En minimumsløsning innenfor uendret ressursbruk vil kunne gå ut på at:

- Sametinget administrasjon må effektivisere sitt interne kontrollarbeid.
- Kontrollkomiteen får enkel sekretærbistand fra et plenumssekretariat, men ikke egen saksbehandlingskapasitet.
- Kontrollkomiteen kjøper inn saksbehandlingskapasitet som en tjeneste med en øvre ramme på 100.000 kr i året.
- Kontrollkomiteen kan i sin årlige virksomhetsberetning til plenum peke på områder de ønsker Riksrevisjonen bør vurdere å se nærmere på, og eventuelle undersøkelser Sametinget bør vurdere å prioritere å få utført innenfor sin budsjetttramme.
- Sametingets plenum må i de årlige budsjettbehandlinger vurdere nødvendigheten av og muligheten for å avsette midler til konkrete revisjoner/undersøkelser.

Det vil likevel ikke være tilstrekkelig for å møte de utfordringer Sametinget har for å sikre en demokratisk, parlamentarisk kontrollordning, og arbeidsgruppa vil ikke tilrå forslaget.

7.5 Mulig utvikling på sikt: Sametinget som eget rettssubjekt

En mulig løsning som bør utredes nærmere, er å etablere Sametinget som eget rettssubjekt, slik at Sametinget får en like uavhengig stilling, politisk og budsjettmessig, som fylkeskommuner og kommuner. Den spenningen det er vist til ovenfor mellom Sametingets rolle som statsorgan og Sametinget som selvstendig folkevalgt organ ville trolig kunne avhjelpes med en slik løsning.

En nyordning med Sametinget som eget rettssubjekt ville måtte medføre at Sametingets regnskapsrevisjon måtte gjøres av andre enn Riksrevisjonen. Arbeidsgruppa antar at dagens ordning for revisjon av kommuner og fylkeskommuner eventuelt kan brukes som modell.

En utredning av denne problemstillingen i sin fulle bredde vil falle utenfor gruppas mandat og ville føre for langt innenfor den korte tiden gruppa har til disposisjon.

Arbeidsgruppa ber derfor Kommunal- og regionaldepartementet om å utrede, i konsultasjon med Sametinget, om Sametinget bør skilles ut som eget rettssubjekt og hvordan det eventuelt kan gjennomføres, herunder hvilke endringer som gjøres i Sameloven, i bevilgningssystemet for Sametinget og for Sametingets kontrollordninger og revisjon.

1 Sisdoallu

1	Sisdoallu.....	27
2	Čoahkkáigeassu.....	28
3	Bargojoavkku mandáhta ja bargovuohki	30
4	Bearráigeahččanortnegiid ja dárkkisteami birra parlamentáralaš álbmotválljen orgánain.....	32
4.1	Oppalaččat bearráigeahččanortnegiid birra	32
4.2	Eanet parlamentáralaš bearráigeahču birra.....	32
5	Sámedikki ovddasvástádus ja Sámedikki siskkáldas ovddasvástáduslinjját.....	35
5.1	Sámedikki politihkalaš ja hálddahuslaš dilli.....	35
5.2	Parlamentáralaš bearráigeahču – stáhtaorgánas?.....	36
5.3	Stáhta juolludusat Sámediggái.....	37
5.4	Stáhtaráđiid konstitušuvnnalaš ovddasvástádus bušeahttaruđaid geavaheamis.....	38
5.5	Stuorradikki bearráigeahččandoaibma.....	39
6	Dálá bearráigeahččanortnegat Sámediggevuogádaga ektui ja Sámediggevuogádagas	40
6.1	Riikkarevišuvnna rolla Sámedikki ektui.....	40
6.2	Siskkáldas bearráigeahču Sámedikki hálddahusas	42
6.3	Dievasčoahkkima parlamentáralaš bearráigeahču Sámediggeráđi ektui	44
7	Doaibmabijut.....	47
7.1	Bearráigeahččanlávdegotti rolla čielggasmahttin	47
7.2	Bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudan- ja guorahallannávccaid nannen.....	47
7.3	Sámedikki hálddahusa siskkáldas bearráigeahču návccaid nannen.....	50
7.4	Molssaeaktu rievddakeahtes resursageavahemiin	51
7.5	Vejolaš ovdáneapmi guhkit áiggi vuollái: Sámediggi sierra riektesubjektan	52

2 Čoahkkáigeassu

4. *kapihttalis* (vuosttas váldokapihttalis) giedahallojuvvojit oanehaččat dábálaš ákkat manne galget leat bearráigeahččanortnegat oppalaččat ja dárkilet ákkat manne galget leat politihkalaš, parlamentáralaš bearráigeahččanortnegat. Earret eará čujuhuvvo daidda Stuorradikki parlamentáralaš bearráigeahččandoaimma čielggademiide, maid nugohčoduvvon Frøyland-lávdegoddi lea čađahan.

5. *kapihttalis* giedahallojuvvojit Sámedikki siskkáldas ovddasvástádušlinjját ja Sámedikki ovddasvástáduš juolludeaddji eiseválddiid (Stuorradikki, departemeanttaid) ja sin bearráigeahččanorgánaid (Riikkarevišuvnna, departemeanttaid dialoga) ektui. Sámediggi lea nettubušehterendoaimma, mii sáhtta ieš čađahit vuoruhemiidis. Stáhtarádis lea ovddasvástáduš Stuorradikki ektui Sámedikki bušehttaruđaid geavaheamis.

6. *kapihttalis* giedahallojuvvojit dálá bearráigeahččanortnegat Sámedikkis ja Sámedikki ektui: Riikkarevišuvnna bearráigeahččan, Sámedikki hálddahusa siskkáldas bearráigeahčču ja Sámedikki dievasčoahkkima bearráigeahččanlávdegotti parlamentáralaš bearráigeahčču dálá ortnegiid vuodul.

Riikkarevišuvnna lea ovddasvástáduš Sámedikki doaimma revišuvnna. Bargojoavku lea bidjan vuodđun ahte dálá ortnet bissu, anjke lagamus jagiid. Prinsihpalaččat ii leat mihkkege dálá ortnega mielde mii hehte Sámedikki dievasčoahkkima mearrádusa vuodul, ávžžuhit Riikkarevišuvnna guorahalla lagabui vassis čuolbmačilgehusaid. Dattetge lea bargojoavkku mielas dárbu addit Sámedikki dievasčoahkkimii vejolaš-vuoda dingot lassiguorahallamiid/revišuvnnaid, mat leat hábmejuvvon Sámedikki dárbbuid ja láidestusaid vuodul.

Bargojoavkku árvvoštallan lea ahte Sámedikki siskkáldas bearráigeahčču lea dohkálaš, muhto ahte ain lea buoridanmunni. Moanat doaimmabijut leat álggahuvvon 2003 rájes.

Bearráigeahččanlávdegottis ii leat dál čielga rolla bearráigeahččaninstánsan. Čoahkinjodihangoddi sáhtta dan gohččut ráhkkanahhtit earalágan áššiid dievasčoahkkimii ja dat evttoha rievdadusaid buhtadusnjuolggadusain ja čoahkinortnegis.

7. *kapihttalis* loahpaha bargojoavku dainna jurdagiin ahte bearráigeahččanlávdegoddi berre šaddat čielga bearráigeahččanlávdegoddiin, mii ii ovddit evttohusaid dievasčoahkkimii earalágan áššiin. Danne berrešii maiddái árvvoštallat galggašii go viiddidit lávdegotti nu ahte šaddet ovdamearkka dihtii vihtta lahtu, ja berrešedje go lávdegotti lahtut maiddái leat mielde eará lávdegottiin. Ovddasvástáduš ovddidit dievasčoahkkimii evttohusaid buhtadusnjuolggadusaid ja čoahkinortnega birra, sirdojuvvo eará lávdegoddiin dahje Čoahkinjodihangoddiin.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegottis leat menddo uhccán ruđat sáhttit doaimmahit rolla nu mo livččii sávvamis, ja bargojoavkku mielas lea dárbu nannet lávdegotti áššemeannudannávccaid. Bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccat eai galgga sorjájat Sámedikki hálddahusas ja beaivválaš politihkalaš jodihangottis.

Berre ásaht dievasčoahkkinčállingotti Čoahkkinjodihangotti vuollásažžan, mas lea čállingoddejodiheadji mii raportere njuolgga Čoahkkinjodihangotti jodiheadjai. Dievasčoahkkinčállingoddi dahkkojuvvo organisašuvnnalaččat sorjjasmeahtun Sámedikki hálddahusas muđui ja Sámediggerádis. Sámedikki vuoddonjuolggadusat rievdaduvvojit nu ahte dat heivejit dakkár organisašuvnavuohkái. Bearráigeahččanlávdegotti nannejuvvon áššemeannudannávccat biddjojuvojit dievasčoahkkinčállingoddái.

Golut Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccaid nannemii evttohuvvon modealla ja revisuvdnaraportaid/guorahallamii oastinortnega mielde meroštallojuvojit sullii 900 000 ruvdnosažžan, mii lea sullii 800 000 lassáneapmi dálá Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti bušeahta ektui. Danne evttoha bargojoavku ahte Sámedikki rámmat lasihuvvojit 800 000 ruvnnuin dán áigumuššii.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccaid lea hui deatalaš nannet dán jagi jo. Danne evttoha bargojoavku nannet Sámedikki bušeahta 300 000 ruvdnosaš lassijuolludusain 2005 stáhtabušeahtas dán ulbmilii.

Sámedikkis leat uhccán ekonomalaš resurssat bargat siskkáldas bearráigeahčuin. Danne berre Sámedikki bargonávccaid siskkáldas bearráigeahču nannet resurssaiguin mat vástidit ovttá virgái. Bargojoavku evttoha lasihit Sámedikki bušeahttarámma jahkásaččat 600 000 ruvnnuin dán ulbmilii. Joavku evttoha ahte lassáneapmi berre addojuvvot suoidnemánu 1. b. 2005 rájes, nu ahte dán ulbmilii addojuvvo 300 000 ruvdnosaš lassijuolludus 2005 stáhtabušeahtas.

Loahpas bivdá bargojoavku Gielda- ja guovlodepartemeantta čielggadit, ovttaráđiid Sámedikkiin, berre go sirret Sámedikki sierra riektesubjektan ja mo dan vejolaččat berre čađahit, dás maiddái guđe rievdadusaid ferte dahkat Sámelágas, juolludusvuogádagas Sámediggái ja Sámedikki bearráigeahččanortnegiid ja revisuvnna várás.

3 Bargojoavkku mandáhta ja bargovuohki

Dát raporta lea dan bargojoavkku boadus, man Gielda- ja guovlodepartemeanta nammadii ovttasráđiid Sámedikkiin ja Riikkarevišuvnnain lagabui guorahallat bearráigeahččanortnegiid Sámedikkis ja Sámedikki várás. Departemeanta nammadii bargojoavkku juovlamánu 22. b. 2004 reivves.

Bargojoavkku váldin galggai leat

- Čilget dálá Sámedikki ovddasvástáduslinjjáid ja siskkáldas bearráigeahččanortnegiid, goziheami ja revišuvnna/olggobeale bearráigeahču Sámedikkis ja Sámedikki ektui.
- Árvvoštallat leat go dat ovddabealde namuhuvvon ovddasvástáduslinjját ja ortnegat doarvái ja ulbmilaččat ja čujuhit vejolaš váilevašvuodaide dahje heajos beliid vuogádagas.
- Erenoamážit árvvoštallat lea go dárbu rievdadit Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti bargovejolašvuodaid ja rolla válldidettiin vuhtii gieldalávdegotti evttohusa Bušeahttaevttohusas S. nr. 5 (2004-2005).
- Evttohit doaibmajuid mat njulgešedje daid váilevašvuodaid ja heajos beliid, mat bohtet odan kártemis. Galgá leat uhcimusat okta molssaeaktu mii ii gáibit lassi resurssaid. Iešguđet evttohusaid sáhtta ovddidit Sámediggái, gieldaministarii dahje oktasaččat Sámediggái ja gieldaministarii.

Bargojoavku oččui bargun geiget raporttas Sámediggeráđđai ja Gieldaministarii nu fargga go vejolaš, ja mañimustá cuoñománu 15. b. 2005.

Departemeanta ja Sámediggi leat ieža nammadan ovddasteaddjiideaset, ja joavkku čoahkádus lea leamaš ná:

- Tommy Somby, ossodatdirektevra, Sámediggi (bargojoavkku jodiheaddji)
- Torvald Falch, seniorráđdeaddi, Sámediggi
- Bjørn Olav Megard, ossodatdirektevra, Gielda- ja guovlodepartemeanta
- Nancy V. Olsen, ráđdeaddi, Gielda- ja guovlodepartemeanta

Dan lassin lea Riikkarevišuvdna ieš nammadan čuoŋvovaš áiciid dán bargui:

- Kari Haugen, ossodatdirektevra, Riikkarevišuvdna
- Ståle Torstensen, ráđdeaddi, Riikkarevišuvdna

Bargojoavkkus lea leamaš golbma čoahkkima, okta Romssas ođđajagimánu 5. b. 2005, okta Kárášjogas guovvamánu 9. b. 2005 ja okta Oslos cuoñománu 12. b. 2005. Kárášjoga čoahkkima oktavuodas lei bargojoavkkus maiddái čoahkkin Sámedikki bearráigeahččanlávdegottiin ja ovttain Sámediggeráđi lahtuin, Svein Peter Pedersen.

Dasto lea joavku gárvvistan rapporta evttohusaid lonohallama ja telefončoahkkimiid bokte.

Raporttas eai leat soahpameanttunvuodát.

Joavkku Gielda- ja guovlodepartemeantta ja Sámedikki lahtut leat nammaduvvon iežaset persovnnalaš návccaid geažil nu ahte sii eai geatnegahte bargoaddiideaset.

Riikkarevišuvnna ovddasteaddjit oassálaste áicin bargojoavkku vuosttas guovtti čoahkkimis, mii čalmmustahtii dálá bearráigeahččanortnegiid, ja soai leaba buktán evttohusaid čuoggái 6.1 Riikkarevišuvnna rolla birra Sámedikki ektui. Áicit eaba leat leamaš mielde hábmemin raportta muđui eabage leat váldán beali ovddiduvvon evttohusaide.

4 Bearráigeahččanortnegiid ja dárkkisteami birra parlamentáralaš álbmotválljen orgánain

4.1 Oppalaččat bearráigeahččanortnegiid birra

Buot vassis sturrodaga hálddahaslaš vuogádagain leat ásahuvvon eanet dahje uhcit huksejuvvon ortnegat bearráigeahččat ja kvalitethtasihkkaarast hálddseami. Bearráigeahččanvuogádagain leat iešgudelágan ulbmilat.

Vuos galget bearraigeahččanvuogádagat váikkuhit ahte hálddašeapmi nu bures go lea vejolaš dáhpáhuvvá doaimma njuolggadusaid ja eará norpmaide mielde. Dán oktavuodas lea ulbmil earret eará eastadit boasttuvuođaid, fuobmát boasttuvuođaid, váilevašvuodaid ja vejolaš rihkkosiid, ja árvvoštallat man stuorra riska lea ahte bohciidit boasttuvuođat ja rihkkosat.

Dasto galget bearraigeahččanvuogádagat váikkuhit ahte doaimma kvalitehta lea nu buorre go vejolaš. Dát dahkkojuvvo dainna lágiin ahte bearraigeahččanvuogádagat veahkehit fuobmát buoridan-, beavttálmahttin- ja seastinvejolašvuodaid.

Goalmmat ulbmil, mii erenoamážit gusto almmolaš doaimmaide, lea ahte bearraigeahččanvuogádagat galget váikkuhit ahte doaimma lea ožžon válldi álbmogis ja ahte álbmogis lea luohttámuš dasa, sihke sámi servodagas oppalaččat ja ovttaskas sámi borgáris gii geavaha daid iešgudet bálvalusaid ja fálaldagaid, maid Sámediggi hálddaša. Mearkkašupmi lea maid das ahte Sámediggi lea ožžon válldi stuorra-servodagas, sihke almmolašvuodas ja dain eiseváldiin, maiguin Sámediggi gulahallá.

Geavadis ii sáhte ii oktage bearráigeahččanvuogádat fuobmát juohke boasttuvuođa dahje juohke rihkkosa mii dahkkojuvvo, go dakkár bearráigeahččanvuogádat livččii hui resursagáibideaddji. Resursageavaheapmi bearráigeahččanvuogádagaid oktavuodas ferte leat govttolaš daid resurssaid ektui maid sihkkaarastá dahje seastá doaimma várás bearráigeahččandoaimbajuid bokte. Sámedikki dárbbut álbmotválljen orgánan bisuhit dán lobálašvuoda ja luohttámuša, sáhttet liikká dagahit dárbbaslažžan ásahit dárkilet bearráigeahččanortnegiid Sámediggái go dan maid dušše ekonomalaš árvvoštallamat mielddisbuvttášedje, gč. 6. kap.

Vuoddonjuolggadusa mielde sáhttet bearráigeahččanortnegat leat guovtteláganat: Doaimma iežas kvalitehtasihkkaarastin ja siskkáldas bearráigeahčču, ja dakkár bearráigeahčču maid earát olggobealde doaimma čadahit, nappo mañnilgihtii ja olggobeale bearráigeahčču. Olggobeale, mañnilgihtii bearráigeahču mihtilmas ovdamearkan lea jahkásaš dárkkástus maid olggobeale ásahus čadaha. Dát bearráigeahččanortnegat dárbbasuvvojit goappašagat vai ollašuhttá bajábeale namuhuvvon ulbmiliid, muhto dat man ollu deattuha goappá, sáhtta rievddadit.

4.2 Eanet parlamentáralaš bearráigeahču birra

Dakkár politihkalaš vuogádaga mihtilmasvuolta mii lea vuodduvvon parlamentarismii, lea ahte dat earuha nuppebealde albmotválljen orgána – čoakkálmás – ja

nuppebealde fas dakkár doaimmaheaddji orgána man lobálašvuolta lea vuolgán dan čoakkálmasa positiivva dahje negatiivva eanetlogus. Ovdamearkan dasa leat gávpotráđi ja gávpotstivrra gaskavuohta, ráđđehusa ja stuorradikki gaskavuohta ja Sámediggeráđi ja Sámedikki dievasčoahkkima gaskavuohta.

Dákkár politihkalaš vuogádagaid mihtilmasvuolta lea maiddáa ahte álbmoválljen čoakkálmas lea juolludeaddji eiseváldi, ankke bajimus dásis, ja ahte álbmoválljen čoakkálmasas lea bearráigeahččandoaibma doaimmaheaddji orgána ektui ja doaimmaheaddji orgána hálddahusa ektui.

Nu gohčoduvvon Frøiland-lávdegoddi (lávdegoddi mii galgá čielggadit Stuorradikki bearráigeahččandoaimma, Dokumeanta 14 (2002-2003)) válldahallá dán doaimma ná, čujuhusain Stuorradikki bearráigeahččandoibmii ráđđehusa ektui:

Kontroll med den utøvende makt er en av Stortingets viktigste oppgaver, av sentral konstitusjonell og politisk betydning. Stortingets kontroll med regjering og forvaltning er en demokratisk garanti, som skal sikre folkevalgt innflytelse, avdekke og forhindre maktmisbruk og mangler, og garantere ansvarlighet i det politiske system. Slik kontroll er ofte betegnet som Stortingets «tredje» hoved-funksjon, ved siden av å vedta lover og budsjetter. (Dokument 14 (2002-2003), s. 9)

Frøiland-lávdegoddi deattuha bearráigeahččandoahpaga čielggadeamis ahte das lea sáhka *manñilgihtii* bearráigeahčus, manñágo doaimmaheaddji eiseváldi lea loahpahan daid áššiid mat galget bearráigeahččojuvvot, erohussan stivremis gohččosiid, lágaid ja eará oppalaš mearrádusaid bokte mat dahkkojuvvot *ovdalgo* ášši loahpahuvo.

Hárve dahje ii goassege leat sáhka das ahte rievdadit ášši bohtosa, muhto baicce das ahte álbmotválljen áirasat *dagahit doaimmaheaddji eiseválddi* ovddasvástolažžan daid mearrádusaid ja dan konkrehta hálddašeami ovddas, mii lea dahkkojuvvon, jogo iešgudelágan formaliserejuvvon moaitámušaid bokte, dahje dakko bokte ahte ovddiduvvo eahpeluohttámuševttohus doaimmaheaddji orgána vuostá dahje dan lahtuid vuostá.

Parlamentáralaš čoakkalmasat leat dájvja lágidan bearráigeahččandoaimmaideaset osohakkii dakkár olggobeale orgánaid bokte go riikkarevišuvnna ja goarahallan-kommišuvnmaid dahje iežaset orgánaid bokte, nu go bearráigeahččanlávdegotti ja osohakkii sullasaš orgána bokte, ja dán lávdegotti čállingotti bokte.

Dakkár parlamentáralaš vuogádagas, mas doaimmaheaddji orgánas lea čielga eanetlohku iežas duogábealde albmotválljen čoakkalmasas, sáhtta parlamentáralaš bearráigeahččandoaibma váidut eanet go dakkár vuogádagas, mas lea unnitlohko-ráđđehus ja eanetlohkoopposišuvdna. Prinsihpalaččat dát iešalddis ii leat deatalaš. Maiddáa dakkár vuogádagas mas doaimmaheaddji orgánas lei eanetlohku iežas duogábealde, de dát eanetlohku sáhtta gomihuvvot álbmotválljen čoakkalmasa bearráigeahččandoaimma geažil, go fuobmájuvvojit duodalaš dilálašvuodat.

Dattetge leat ollu vuogádagain dovddahuvvon ahte sáhtta leat dárbu addit unnitlohkoopposišuvdnii vejolašvuoda doaimmahit vassis bearráigeahččandoaimmaid, mat dasto sáhttet vuolgahit almmolaš digáštallama ja demokrátalaš bearráigeahču válgga bokte.

Muhtun vuogádagain dát lea dahkkojuvvon dainna lágiin ahte gelbbolaš unnitlohku, ovdmearka dihtii lávdegotti goalmádas oassi sáhtá čuočaldahttit ášši, sihtat dárkilet dieđuid dahje gáibidit bearráigeahččangulaskuddama. Sámedikkis lea dát deasta vuhtiváldojuvvon dainna lágiin ahte opposišuvnnas, mii maiddái lea unnitlogus dievasčoahkkimis, lea sihke eanetlohku bearráigeahččanlávdegottis ja lávdegotti jodiheadji.

5 Sámedikki ovddasvástádus ja Sámedikki siskkáldas ovddasvástáduslinjját

5.1 Sámedikki politihkalaš ja hálldahuslaš dilli

Sámedikki bargoviidodahkii gullet, sámelága § 2-1 vuodul, buot áššit mat Sámedikki mielas erenoamážit gusket sámi álbmogii. Sámediggi sáhtta addit cealkámuša buot áššiide ja čuočaldahttit áššiid iežas bargoviidodaga siskkabealde. Dat sáhtta maiddáid ovddidit áššiid almmolaš eiseválddiide. Sámediggi mearrida nappo ieš guđe áššiiguin dat háliida ángiruššat.

Sámediggi meroštallá iežas doaimma guovttebealagin; ovddidit politihkalaš álgaga álbmotválljen orgánan, ja čadahit hálldašandoaimmaid.

Sámiid álbmotválljen orgánan ii leat Sámediggi, earret muhtun ekonomiiija-hálldašanáššiin, ráđdehusa gohčus- dahje bearráigeahččoválddi vuollásaš, ja ráđdehusas ii leat álgovuolggalaččat konstitušuvnnalaš ovddasvástádus Sámedikki mearrádusain dahje doaimmas álbmotválljen orgánan.

Sámedikkis, álbmotválljen orgánan, lea bajimus ovddasvástádus ekonomiiija-hálldašeamis ja das lea ovddasvástádus juolludaneiseválddiid ektui dain ekonomalaš resurssain maid diggi oažžu hálldašit. Sámediggi juohká jahkásaččat ruđaid iešguđet doaibmasurggiide, ja dán mearrádusa vuodul sáhtta Sámediggi bidjat eavttuid mo ruđat galget geavahuvvot doaibmabijuide ja beaivválaš doaibmagoluide.

Sámediggi stivre ekonomiijahálldašeamis Sámedikki dievasčoahkkima dohkkehan bušeahtaid vuodul. Ekonomiijahálldašeami oktavuodas lea Sámediggi maiddáid geatnegas stivret Stáhta ekonomiijastivrema njuolggadusaid ja Stáhta ekonomiijastivrema mearrádusaid vuodul. Geavatlaččat dát mielddisbukta ovddamearkka dihtii dan ahte Sámediggi lea geatnegahttojuvvon čuovvut ”Særavtale om reiser for statens regning”-njuolggadusaid (nu gohčoduvvovon ”stáhta mátkeregulatiivva”) mátkkiid oktavuodas maid Sámedikki bargit ja áirasat čadahit Sámedikki rehkega alde.

Vaikke vel leage daddjojuvvon ahte Sámediggi lea iehčanas parlamentáralaš orgána, de lea Sámediggi seammás muhtun diliin muhtunlágan stáhtaorgána. Sámediggái lea biddjojuvvon hálldašanovddasvástádus vassis hálldašandiliin, ee. Sámediggeválgga oktavuodas, ekonomalaš doarjagiid juohkima oktavuodas, vassis lagabui čilgejuvvon oahppoplánaid mearrideami oktavuodas skuvllaid várás, sámi kulturmuittuid hálldašeami oktavuodas kulturमितolága ja dan láhkaásahusaid vuodul ja iešguđet almmolaš orgánaid nammademiid oktavuodas.

Sámediggi adnojuvvo maiddáid stáhtaorgánan dainnalágiin ahte Sámediggi eanaš oktavuodain ii adnojuvvo juridihkalaš persovdnan luvvejuvvon stáhtas. Ovdamearkka dihtii ásahuvvo bajábealde namuhuvvovon gohčus Sámediggái hálldašit ekonomiiija Stáhta ekonomiijastivrema njuolggadusaid ja Stáhta ekonomiijastivrema mearrádusaid vuodul jahkásaš juolludusreivviid bokte, seamma láchkai go dábálaš stáhtaorgánaide. Viidáseappot ii sáhte Sámediggi váldit vealggi badjelasas (gč. sámelága § 2-1 ja

stáhtabušehta reaidaprinsihpa) ja Sámediggi hálddahusbargit adnojuvvojit stáhtavirgehassan (gč. sámelága § 2-1 nuppi laddasa), geaidda stáhta tariffat gusket.

Dakkár jurddašeami vuodul gullá Sámedikki ekonomijahálldšaemi olggobeale gozihanovddasvástádus nuppe bealde vásttolaš stáhtaráddái, gii lea ovddasvástideaddji departemeantta iežas doaibmasuorggi (siskkáldas) bearráigeaččín, ja nuppi bealde fas Riikkarevišuvdnii ja Sámediggái. Riikkarevišuvnna ovddasvástádus lea bearráigeaččat lea go ovddasvástideaddji stáhtaráddi fuolahan ahte Sámediggi, seamma láhkai go earáge stáhtaorgánat, geavaha ruđaidis daid eavttuid vuodul maid Stuorradiggi lea bidjan juolludusaide.

5.2 Parlamentáralaš bearráigeačču – stáhtaorgánas?

Go geahčča Sámediggevuogádaga siskkabealde, de adnojuvvo Sámedikki dievasčoahkkima ja bearráigeaččanlávdegotti bearráigeačču olggudas, parlamentáralaš bearráigeaččun. Dainna mii oaivvildit ahte Sámediggeráđi ja Sámedikki hálddaha goziha dakkár ásaš, mii ii leat ráđi dahje direktivrra gohčusválddi vuollásaš. Dát lea erehussan Sámediggeráđi siskkáldas beaivválaš bearráigeačču ja kvalitehtasihkarastimis. Sámedikki hálddahuš čađaha bearráigeačču siskkáldasat ja das lea ovddasvástádus siskkáldas bearráigeačču Sámediggeráđi ektui.

Dattetge lea vuostálasvuohka dan dilis go Sámediggi lea sihke (vaikke vel leage veaháš eahpedábalaš) stáhtaorgána ja álbmotválljen orgána. Go geahčča Sámedikki *olggobealde*, stáhtaorgánan gieldepartemeantta bušeahttasuorggis, de sáhtta maid dáid dievasčoahkkima ja bearráigeaččanlávdegotti bearráigeaččandoaimma gohčodit muhtunlágan siskkáldas bearráigeaččun, dainna lágiin ahte dat vuolggahuvvo ja čađahuvvo Sámedikkis ollásit. Dán áddejumi bidjage Riikkarevišuvdna vuodđun dárkkistandoaimmas, danne go Riikkarevišuvnna bargoadi lea Stuorradiggi.

Dakkár jurddašanvuohki Sámedikki birra – stáhtaorgánan – buvttiha dattetge váttisvuodaid. Sámedikki iežas bušehta mearridit áirasat, geain vuosttažettiin lea ovddasvástádus jienasteaddjiidasaset, iige departementii dahje Stuorradiggái. Árasiid ii leat stáhtaráddi nammadan, nappo ii sáhtege stáhtaráddi sin lihccut jus juolluduseavttut eai leat čuovvovuvvon. Dát dili ferde mearkkašit dan ahte dat ovddasvástádus maid sáhtta dadjat ahte stáhtarádis lea Stuorradikki ektui, lea ráddjejuvvon dan ovddasvástádusa ektui mii stáhtarádis muđui lea iežas bušeahttasuorggi ektui.

Dát vuostálasvuohka lea vuolggahan muhtun čuolbmačilgehusaid mat leat leamaš sivvan dasa ahte bargujoavku nammaduvvui, ja čilgejuvvo lagabui čuovvovaččat.

5.3 Stáhta juolludusat Sámediggái

Stuorradiggi juolluda jahkásaččat ruđaid Sámediggái mángga departemeantta bušehtas.

Iešgudet lávdegoddeevttohusaid eanetlohkomearkkašumiiguin, ja dievasčoahkkimiid divastallamiiguin ja mearrádusaiguin, Stuorradiggi stivre mo ruđat galget geava-huvvot. Eanaš háviid lávdegotti eanetlohku guorrasa dasa mii čuožžu St.prp. nr. 1, ja nu St.prp. nr. 1 teaksta oažžu seamma stáhtusa go Stuorradikki láidestus juolludusain.

Nu bidjáge Stuorradiggi bušehtamearrádusa bokte muhtun eavttuid Sámedikki ruhtageavaheapmái, ja bidjá ovddasvástádusa iešgudet stáhtaráđđái fuolahit ahte eavttut čuovvovuvvojit.

Dattetge oaččui Sámediggi 1999 rájes lobi spiehkastit juolludusnjuolggadusaid 4. paragrafas bruttobušehteremis ja oažžu dál olles juolludus Gielda- ja guovlo-departemeanttas, Mánáid- ja bearašdepartemeanttas, Oahpahuš- ja dutkan-departemeanttas, Kultur- ja girkodepartemeanttas ja Birasdepartemeanttas nettojuolludusain. Spiehkastat duodaštuvvo Stuorradikki jahkásaš bušehtamearrádusain.

Nettobušehterejuvvon doaibman lea Sámedikki iehčanas ovddasvástádus ja friijavuohtha resursahálddašeami oktavuodas. Sámedikki rehkedollui girjejuvvojit Sámedikki brutto boadut ja golut. Sámediggi raportere mánnosaččat likviditehta-lihkademiid iežas loahpparehketkontuin Norgga Bánkkus Stáhta ekonomiijastivrema guovddáži. Jagi loahpas raporterejuvvo maiddái man ollu ruhta lea báhcán kapitála-rehketdoalu loahpparehketdoallokontuin Gielda- ja guovlodepartemeantta bokte.

Juolludusreive Sámediggái heivehuvvo Sámedikki dillái. Reive galgá addit signálaid mat bohtet ovdan Stuorradikki bušehtameannudeamis, muhto ii galgga muđui bidjat láidestusaid Sámedikki juolludusgeavaheapmái. Juolludusreivviin galget maiddái leat fápmudusat ja eará formálalaš bealit mat čatnasit dan juolludusii maid Sámediggi oažžu. Fágadepartemeanttaid juolludusreiveevttohusat ovddiduvvojit Gielda- ja guovlodepartementii gulaskuddamii, ja Gielda- ja guovlodepartemeantta juolludus-reive Sámediggái ovddiduvvo guoskevaš fágadepartemeanttaide.

Hálddašanorgánan Sámediggi lea geatnegahttojuvvon čuovvut almmolaš hálddašeami riektenjuolggadusaid, nugo omd. hálddašanlága ja almmolašvuodálága. Sámedikki ekonomiijahálddašeapmi galgá, nu mo lea namuhuvvon čuoggás 5.1, dahkkojuvvo Stáhta ekonomiijastivrema njuolggadusaid vuodul, Stáhta ekonomiijastivrema mearrádusaid vuodul, ja Finánsadepartemeantta johtočállosa vuodul ekonomiija-njuolggadusaid doaibmaviidodaga birra daid stáhta doaimmaid várás, mat besset spiehkastit bruttobušehterenprinsihpas (R-106/04). Sámediggi ferte ekonomiijahálddašeamistis maiddái čuovvut daid bajimus rámmaid, mat biddjojuvvojit Gielda- ja guovlodepartemeantta váldogohččosis Sámedikki ekonomiijahálddašeami várás.

Bušehtaruhtageavaheapmi raporterejuvvo Sámedikki jahkedieđáhusas, gč. sámelága § 1-3. Sámediggi raportere ráđdehussii, mii fas bastevaš rutiinnaid vuodul sádde raportta Stuorradiggái, oktan ráđdehusa mearkkašumiiguin.

5.4 Stáhtaráđiid konstitušuvnnalaš ovddasvástádus bušeahttaruđaid geavaheamis³

Gielda- ja guovloministaris lea konstitušuvnnalaš ovddasvástádus Stáhtabušeahta kap. 540, Sámediggi, bušeahttaruđaid geavaheamis. Danne lea stáhtaráđis ovddasvástádus Stuorradikki ektui Sámedikki bušeahttaruhtageavaheamis ja sáhttage danne mearridit Sámedikki ekonomijahálldašeami rámmaid, ja bivdit oažžut raporttaid Sámedikkis dan doaimma ja rehketdoalu birra.

Eará departemeanttaid bušeahtaid juolludusaid oktavuodas Sámediggái, lea guoskevaš fágastáhtaráđis konstitušuvnnalaš ovddasvástádus. Lága vuodul Sámedikki ja eará sámi riektádiliid birra § 2-1, sáhtta fágadepartemeanta fápmudit válddi Sámediggái hálldašit daid juolludusaid, maid Stuorradiggi juolluda sámi ulbmiliidda. Danne ferte Sámediggi čuovvut daid láidestusaid, mat biddjojuvvojit Stuorradikki bušeahttamearrádusain ja mat bohtet ovdan guoskevaš departemeanttaid juolludusreivviin.

Konstitušuvnnalaš ovddasvástádus lea ránggáštusovddasvástádus ja čatnasa Vuodđolága mearrádusaide riikkarievtti birra. Vuodđolága § 86 vuodul lea riikkariekti dubmejeaddji váldi dakkár áššiin, mat čuoččaldahttojuvvojit Ráđđehusa, Stuorradikki dahje Alimusrievtti lahtu vuostá leat rihkkon lága doaimmaidis čađahettiin. Guovvamánu 5. b. 1932-mannosaš lágas nr. 1 riikkarievttis dubmejuvvon ránggáštusa birra (sivalašvuodáláhka), § 8 b bustává, ránggáštuvvo dat ráđđehuslahttu, gii daguinis váikkuha dahje dagakeahhtá diktima geažil lea mielde váikkuheamen ahte Stuorradikki mearrádusat eai čađahuvvo, dahje ahte dahku rihkku stuorradigge-mearrádusa. Viidáseappot dadjá § 10 ahte dat ráđđehuslahttu sáhtta ránggáštuvvot, gii váikkuha dahje lea mielde váikkuheamen ahte stáhta opmodat dahje eará maid stáhta eaiggáduššá, ii geavahuvvo dahje hálldašuvvo dohkálaččat dahje gii earaláhkai čájeha jierpmehisvuoda dahje suostama doaimmastis. Dát mearrádusat gáibidit ovddasvástideaddji doaibmanvuogi stáhtaráđi bealis, ja daid sáhtta geavahit dalle go stáhtaráđi ii leat geavahan dan gohčus- dahje bearráigeahččanválddi mii stáhtaráđis lea su vuollásaš departemeanttaid dahje eará orgánaid ektui.

Dakkár orgánan mas lea mearridanváldi sámelága vuodul, oahpahuslága vuodul ja kulturmuitolága lánkaásahusaid vuodul, ja ráđđeaddi, politihkalaš orgánan lea Sámedikkis dál viehka muddui sorjjasmeahhtun dilli. Dán vuodul sáhtta dadjat ahte ráđđehusas ii leat konstitušuvnnalaš ovddasvástádus Sámedikki mearrádusain dahje doaimmain muđui. Dattetge sáhtta leat nu ahte Sámediggi a) lágaid ja lánkaásahusaid vuodul, b) stuorradigge-mearrádusaid vuodul dahje c) eará diliid vuodul čađa válddi dahje doaimma, mii lea ráđđehusa gohčus- dahje bearráigeahččanválddi vuollásaš.

Sámediggái eai leat lága vuodul biddjojuvvon doaimmat, main lánka addá (dahje eaktuda addojuvvo) ráđđehussii dahje departementii gohčusválddi Sámedikki ektui. Sámediggái lea almmatge lánkaásahusa bokte fápmuduvvon váldi, mii lea ráđđehusa gohčus- dahje bearráigeahččanválddi vuollásaš (kulturmuitolága lánkaásahusat).

³ Dán oassekapihtala ovdanbuktin lea vuodđuduvvon Justiisadepartemeantta lánkaossodaga ođđajagimánu 26. b. 2005 reivii Gielda- ja guovlodepartementii.

Sierra bearráigeahččan- dahje gohčusválddi oktavuodas Stuorradikki bušeahtamearrádusa (molssaeavttu b) vuodul, čujuhuvvo juolludusnjuolggadusaid § 17 bearráigeahččanvárrehusa birra. Dát guoská ee. gaskavuhtii almmolaš orgánaiguin mat eai leat departemeantta bearráigeahču vuollásaččat:

”Når det av statsmidler ytes tilskott eller bidrag til offentlig eller privat virksomhet som ellers ikke er undergitt departementets kontroll, skal det, hvis ikke annet bestemmes, overfor mottakeren tas forbehold om adgang for den forvaltningsgren som yter bidrag eller tilskott, og for Riksrevisjonen, til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningene.”

Juolludusnjuolggadusaid ferte áddet dan láhkai ahte vaikke vel Sámediggi leage sorjjasmeahtun, de lea prinsihpalaččat ain iešguđet stáhtarádis konstitušuvnnalaš ovddasvástádus Sámedikki juolludusgeavaheamis. Man guhkás fágastáhtarádi bearráigeahččan- ja gohčusváldi galgá gustot, lea dattetge gitta guoskevaš juolludusmearrádusa ja juolludusnjuolggadusaid mearrádusaid dulkomis.

Nu mo namuhuvvon bajábealde čuoggás 5.3, de lea Sámedikki friijavuolta lassánan Stuorradikki jahkásaš juolludusmearrádusaid bokte 1999 rájes, muhto juolludusmearrádusat leat ain dakkárat ahte iešguđet stáhtarádis lea ovddasvástádus fuolahit ahte Sámediggi čuovvu stáhta ekonomijahálddašeami dábálaš njuolggadusaid (50. poastta doaimman) ja ahte Sámediggi čuovvola daid láidestusaid, mat leat čadnojuvvon iešguđet juolludusmearrádussii.

5.5 Stuorradikki bearráigeahččandoaimma

Nu mo lea čilgejuvvon ovddabealde čuoggáš 4.2, de lea Stuorradikki bearráigeahččandoaimma buot stáhta doaimmaid ektui, mat gullet stáhtarádiide, ja nu maiddái Sámedikki ekonomijahálddašeami ektui. Stuorradikki bearráigeahččama vuodđun lea ahte álbmotválljen juolludeaddji eiseváldi háliida nu bures go vejolaš sihkkarastit ahte ruđat geavahuvvojit eavttuid ja láidestusaid vuodul.

Stuorradikkis lea guhkes ja bistevaš geavat das ahte dušše stáhtarádis lea persovnnalaš ovddasvástádus moaitinveara diliin su ovddasvástádussuorggis. Geavatlaš bearráigeahččanbarggus sáhttet dattetge Stuorradiggi ja dan bearráigeahččanorgánat viehka muddui iskat lea go vuollásaš doaimma dilit nu mo Stuorradiggi lea mearridan dahje eaktudan.

Stuorradiggi bearráigeahččá Sámedikki sihke gažaldagaid bokte Gielda- ja guovlodepartemeantta stáhtaráddái ja bearráigeahččan- ja vuodđudanlávdegotti doaimma bokte. Sámedikki deataleamos bearráigeahčču Stuorradikki bealis dáhpáhuvá dattetge Riikkarevišuvnna bokte, mii adnojuvvo leat olggobeale bearráigeahččanorgánan man bargoaddi lea Stuorradiggi. Riikkarevišuvnna rolla čilgejuvvo lagabui boahte kapihttalas.

6 Dálá bearráigeahččanortnegat Sámediggevuogádaga ektui ja Sámediggevuogádagas

Sámediggái lea hui deatalaš ahte sámi servodagas ja stuorraservodagas lea luohttámuš dasa ja ahte sámi servodat ja stuorraservodat lea dan legitimitehta duogábealde. Nappo leage hui deatalaš ahte Sámedikkis leat vuogádagat ja rutiinnat mat áimmahuššet daid bearráigeahččandárbbuid mat áiggis áigái dárbbášuvvojit.

6.1 Riikkarevišuvnna rolla Sámedikki ektui

Riikkarevišuvdna lea Stuorradikki revišuvdna- ja bearráigeahččanorgána. Riikkarevišuvdna galgá revišuvnna, bearráigeahču ja oaivadeami bokte váikkuhit ahte stáhta dietnasat máksojuvvojit eavttuid mielde ja ahte stáhta ruđat ja opmodagat geavahuvvojit ja hálddašuvvojit ekonomalaččat dohkálaš vuogi mielde, ja nu mo Stuorradiggi lea mearridan ja eaktudan, gč. miessemánu 7. b. 2004-mannosaš lága nr. 21 Riikkarevišuvnna birra § 1 (dán rájes gohčoduvvon Rrl).

Riikkarevišuvdna galgá doaimmahit bargguidis sorjjasmeahttumit ja iešheanalit ja mearrida ieš mo bargu galgá ásahuvvot ja lágiduvvot, gč. Rrl § 2. Riikkarevišuvdna ii leat Ráddehusa gohčusválddi vuollásaš. Iige Ráddehus dahje hállddahuš sáhte ásahit njuolggdusaid dahje dahkat mearrádusaid mat hehttejit Riikkarevišuvnna čađahit revišuvnna ja bearráigeahču dahje seaguhit iežaset dan doaimma čađaheapmái. Stuorradikki dievasčoahkkin sáhtá gohččut Riikkarevišuvnna álggahit erenoamáš guorahallamiid, muhto ii sáhte bágget Riikkarevišuvnna mo ja guđe eavttuid vuodul revišuvdna- ja bearráigeahččanbargu galgá čađahuvvot, gč Rrl § 2. Doaba ”Stortinget i plenum” (Stuorradikki dievasčoahkkin) mearkkaša ahte ii leat lohpi fápmudit válddi mearrádusaid vuodul, ii Stuorradikki lávdegottiide iige orgánaide olggobealde Stuorradikki, ovdamearkka dihtii Sámediggái.

Riikkarevišuvdna dárkkista stáhtarehketdoalu ja buot stáhta doaimmaid rehketdoaluid ja eará dakkár eiseválddiid rehketdoaluid, geain lea rehketdoallogeatnegasvuohka stáhtii, dás maiddái hálddašanfitnodagaid, hálddašanorgánaid erenoamáš fápmudusaiguin, stáhta foanddaid ja eará orgánaid dahje doaimmaid, maidda dát lea mearriduvvon sierra lágain (rehketdoallorevišuvdna). Riikkarevišuvdna galgá maiddái guorahallat ekonomiija, buvttadanmuni, ulbmila juksama ja váikkuhusaid vuogádatlaččat Stuorradikki mearrádusaid ja eavttuid vuodul (hálddašanrevišuvdna). Rehketdoallorevišuvdna lea dakkár revišuvdna maid Riikkarevišuvdna čađaha jahkásaččat Sámedikkis. Dán rádjai eai leat vel čađahuvvon hálddašanrevišuvdna-prošeavttat mat gusket Sámediggái.

Riikkarevišuvdna galgá rehketdoaluid dárkkisteami bokte bearráigeahččat addá go rehketdoallu rivttes gova ekonomalaš doaimmas, dás: 1) duodaštit ahte rehketdoaluin eai leat duodalaš boasttuvuođat ja váillit, 2) bearráigeahččat čuvvot go daid disposišuvnnaid, mat leat rehketdoalu vuodđun, *Stuorradikki* mearrádusaid ja eavttuid ja gustovaš njuolggadusaid, ja 3) bearráigeahččat leat go disposišuvnna dohkálaččat stáhta ekonomiijahálldašeami norpmaid ja standárddaid mielde.

Riikkarevišuvdna galgá revišuvnna bokte váikkuhit eastadit ja fuobmát rihkolaš-vuođaid ja boasttuvuođaid ja oaivadit hálddahusa vai eastada boahtteáiggi boasttuvuođaid ja váilliid. Riikkarevišuvdna galgá maid oaivadit hálddahusa. Oaivadus ii galgga leat formálalaš iige duođas geatnegahttit manjáiggi revišuvdna- ja bearráigeahččanárvoštallamiid. Oaivadeapmi galgá dahkkojuvvot várrugasat ja nu ahte ii áitte bearráigeahču sorjjasmeahttunvuoda ja objektivitehta. Hálddahusas lea iehčanas ovddasvástádus iežas bargovugiin, beroškeahtta revišuvnna oaivadasas.

Riikkarevišuvdna galgá barggudis čadahettiin leat objektiivva ja bealatkeahtta. Revišuvdna galgá plánejuvvot, čadahuvvot ja raporterejuvvon nu mo Riikkarevišuvnna láhka, gohčus ja buorre revišuvdnadáhpi gáibida, gč. Rrl § 10. Buorre revišuvdnadáhpi Riikkarevišuvnna lea čadnojuvvon dan Riikka-revišuvdnaláhkii ja daidda Riikkarevišuvnna revišuvdnabarggu standárddaide ja njuolggadusaide, mat leat vuodđuduvvon almmolaš revišuvnna dohkkehuvvon riikkaidgaskasaš standárddaide.

Plánemis galgá earret eará vuoruhit revišuvdnabargguid ja čájehit dan revišuvnna hivvodaga, mii galgá dahkkojuvvot. Dan oktavuođas galgá revišuvdnaproseassas dahkatriška- ja deatalašvuodaárvoštallamiid.

Dárkkisteaddji galgá geavahit dohkkehuvvon vugiid revišuvnna plánemis ja čadaheamis. Bargovuohki galgá čatnasit revišuvnna ulbmilii. Bargovuogi välljen ja geavaheapmi galgá ollašuhttit revišuvdnaduodašteami, dokumentašuvnna ja reporterema standárddaide gáibádusaid.

Rehketdoallorevišuvnna lea árbevirolaččat dárkkisteaddji beroštupmi vuosttažettiin čadnojuvvon ángiruššanfáktoriid bearráigeahčču. Revišuvdnabargu juogaduvvo Bálkásuorgái, Háhkansuorgái jnv. Stuorradikki bealis lea vuodđoeaktu ahte hálddašeami (áŋgiruššanfáktoriid geavaheapmi) dahkkojuvvotit gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid vuodul.

Jahkásaš revišuvnna rámmaid siskkabealde dárkkistuvvo maiddá bušeahttačadaheapmi ja Stuorradikki mearrádusaid ja eavttuid ollašuhttin.

Riikkarevišuvnna vuoigatvuohta dieđuide Rrl §12 vuosttas lađđasa vuodul guoská politihkalaš jodiheapmái, hálddahusa ámmátolbmuid ja virgehasaide ja earáide geat leat hálddahusa bálvalusas. Dát mearkkaša Sámediggái ahte sihke bargit ja áirasat leat Riikkarevišuvnna dieđihangeatnegasvuoda vuollásaččat. Jus hálddahus bidjá ekonomiiadoaimmaid earáide olggobealde stáhta, de gusto Riikkarevišuvnna vuoigatvuohta áigequovdilis dieđuide maiddá njuolggasidjiide.

Áššiin mat gusket dasa ahte bearráigeahččat geavahuvvojit almmolaš dahje priváhta doaimmaid doarjagat eavttuid vuodul, de gusto vuoigatvuohta dieđuide maiddá doarjjavuostáiváldiide. Riikkarevišuvnna lea seamma vuoigatvuohta beassat geahččat ja oazžut dieđuid go dan maid hálddahus sáhtta gáibidit priváhta olbmuiin dahje ásašusain, mat lágidit galvvuid dahje bálvalusaid stáhtii.

Riikkarevišuvdna galgá reporteret revišuvdna- ja bearráigeahččohtosiid Stuorradiggái. Ovdalgo ášši raporterejuvvon Stuorradiggái galget Riikkarevišuvnna mearkkašumit biddjojuvvot ovddasvástideaddji stáhtaráđi ovdii cealkámuššii, gč. Rrl

§ 11 ja gohččosa § 15. Riikkarevišuvdna galgá jahkásaččat sáddet Stuorradiggái raportta mas leat ee. ovddit jagiid stáhtarehketdoaluid ja vuolit doaimmaid rehketdoaluid revišuvdnabohtosat (dás Sámedikki, vaikke vel dat ii leatge vuollásaš doaimma).

Riikkarevišuvdna dieđiha rehketdoallorevišuvnna bohtosa reviderejuvvon doibmii. Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi oažžu sáddejuvvot buot reivestallama dárkisteaddji ja Sámedikki gaskkas. Iešguđet áššis árvoštallojuvvo galgá go bohtosa maiddái dieđihit guoskevaš departementii.

Rehketdoallojagi 2004 rájes lea raporterenvuohki Stuorradiggá rievdaduvvon. Riikkarevišuvdna ii galgga šat dohkkehit vuolit hálddašanorgánaid rehketdoaluid, muhto ráhkaduvvo ollislaš raporta juohke departemeantsuorgái. Dat revišuvndagávdnosat maid Riikkarevišuvdna raportere Stuorradiggái, galget nu mo ovdalge leat prinsihppalunddogat dahje stuorrát ekonomii ja dáfus dahje guoskat Stuorradikki mearrádusaid ja eavttuid rihkkumiidda. Jus Riikkarevišuvnna leat stuorra mearkkašumit doibmii, de sii maid máinnašit dan, nu mo ovdalge. Sáhtá maid máinnašit revišuvnna ja bearráigeahču positiivva bohtosiid, ovdamearkka dihtii dakkár diliin go lea leamaš positiiva ovdáneapmi ovdeš raporterejuvvon diliid birra.

Bargojoavkku mielas lea Riikkarevišuvdna áimmahuššan Sámedikki rehketdoallorevišuvnna dárbbu.

6.2 Siskkáldas bearráigeahču Sámedikki hálldahusas

Nu mo lea namuhuvvon ovdalis de lea Sámedikki ekonomijahállddašemi vuoddu Stáhta ekonomijastivrema njuolggadusat ja Stáhta ekonomijastivrema mearrádusat. Ekonomijahállddašepmi galgá maid dáhpáhuvvat Finánsadepartemeantta čakčamánu 10. b. 2004 beaiváduvvon johtočállosa vuodul ekonomijanjuolggadusaid doaimmaviidodaga birra daid stáhta doaimmaid várás, mat besset spiehkastit bruttobušehterenprinsihpas (R-106/04).

Áššis 17/05 Sámedikki ekonomijahállddašemi ovddasvástádus ja várdi čielggaduvvui váldefápmudeapmi Sámedikkis ja iešguđet instánssaid várdi ja ovddasvástádus ekonomijahállddašemi dáfus. Čielgan lea ee. ahte Presideanttas lea ovddasvástádus Sámedikki ektui ahte ráhkaduvvo dárkilis ekonomijagohčus ja ahte hálldahus čuovvola dohkálaš siskkáldas stivremin ja bearráigeahčuin.

Dan lassin Sámediggi stivre ekonomijahállddašemis Sámedikki dievasčoahkkima dohkkehan bušehtaid ja njuolggadusaid vuodul.

Stáhta ekonomijastivrema njuolggadusat § 14 gohčču buot stáhta doaimmaid ásahtit vuogádagaid ja rutiinnaid siskkáldas bearráigeahču várás:

Buot doaimmat galget ásahtit dakkár vuogádagaid ja rutiinnaid, main lea siskkáldas bearráigeahču mii sihkkarastá ahte:

- a) ruhtarámmat eai geavahuvvo ráji badjel ja ahte eaktuduvvon dienas boahtá
- b) ulbmiliid juksan ja bohtosat leat dohkálaččat mearriduvvon ulbmiliid ja boadusgáibádusaid ektui, ja ahte vejolaš mearkkašahtti erohusaš eastaduvvojit, fuobmájuvvojit ja muddejuvvojit dárbbu mielde

- c) *resursageavaheapmi lea beaktil*
- d) *rehketdoallu ja diehtjuohkin bohtosiid birra lea luohtehahtti ja dárkil*
- e) *doaimma árvvut, masa gullet gitta opmodagat, ávdnasat, reaidut, árvobáhpárat ja eará ekonomalaš árvvut, hálddašuvvojit dohkálaččat*
- f) *ekonomiijastivren lea lágiduvvon dohkálaččat ja dáhpáhuvvá gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid vuodul*
- g) *rihkkumat ja ekonomalaš rihkolašvuodát eastaduvvojit ja fuobmájuvvojit”.*

Siskkáldas bearráigeahčus Sámedikkis lea, dan veaháš gáržžiduvvon áddejumi vuodul siskkáldas bearráigeahču birra mii bohtá ovdan bajábealde, sáhka Sámedikki hálldahusa siskkáldas rutiinnain. Dát rutiinnat galget fuolahit ahte ekonomalaš resurssat geavahuvvojit nu beaktilit ja ulbmillaččat go vejolaš, ahte raporterenrutiinnat leat dohkálaččat, ahte bušeahat čuvvojuvvojit ja ahte ekonomiijahálldašeami njuolggadusat čuvvojuvvojit. Sámediggerádis lea parlamentáralaš ovddasvástádus dievasčoahkkima ektui das ahte siskkáldas bearráigeahču lea doarvái buorre.

Čuovvovaš ulbmilat leat mearriduvvon Sámedikki hálldahusa ekonomiijahálldašeapmái:

- Buorit ja beaktilis rehketoalloproseassat
- Beaktilis ja ulbmillaš ruhtageavaheapmi.

Konkrehta dát mearrakaša ahte:

- Sámedikkis galget leat rutiinnat mat sihkkarastet buori siskkáldas bearráigeahču, kvalitehta ja ovttalágan geavaheami
- Sámedikkis galget leat buorit, einnostuvvi ja beaktilis bušeahttaproseassat:
 - Siskkáldasat Sámedikkis
 - Sámedikki ja departemeantta/ráđđehusa gaskkas
 - Daid ektui geaidda Sámediggi juolluda ruđaid – sámi organisašuvnnaide/ásahusaide.

Sámedikki dárkilis ekonomiijagohčus lea ráhkaduvvon ja dan dohkkeha Sámediggeráđdi cuoŋománu 2005. Das bohtá ovdan ee. mo ekonomiijahálldašeami siskkáldas stivren ja bearráigeahču galgá dáhpáhuvvat.

Áššis 50/04 Sámedikki 2005 bušeahtta, kap. 4.2, bohtá ovdan čuovvovaš ekonomiijahálldašeami birra:

” Sámediggái leat stuorra hástalusat ovddidit ekonomalaš ja hálldahuslaš vuogádagaid. Bargiidlohku ja Sámedikki ovddasteaddjiid, sihke politihkalaččat ja hálldahuslaččat, lohku lea lassánan maŋimus jagiid. Dát dagaha ahte eanet ja eanet dálá ekonomalaš resurssain ferte geavahit beaivválaš jodiheapmái. Dát lea dagahan ahte ekonomiijavuogádaga ovddideami goluid ja das vuolgán bargovugiid ja dárkkistemiid goluid, leat ferten gokčat go heahdedilit leat čuožžilan. Dan lassin lea stáhta ođđa ekonomiijanjuolggadusat bohtán fápmui 01.01.04 rájes sirdásanortnegiin olggos 2004. Nannen dihtii ekonomiijahálldašeami ovddideami doaimma, dás maiddá oastin- ja dárkkástusdoaimma, ásahuvvo oastin-/dárkkástusvirgi dálá Plána- ja hálldahusossodahkii 600 000 ruvdnosaš jahkásaš rámmain.”

Ekonomiijahálddašeapmi galgá ovddiduvvot oktilis proseassan ja dakko bokte maiddái Sámedikki ekonomiijastivrema siskkáldas bearráigeahčču. 2003 rájes leat earret eará čuovvovaš doaibmabijut álggahuvvon dán oktavuodas:

- Sámediggi lea mearridan ášši mii čielggada Sámedikki ekonomiijahálddašeami ovddasvástádusa ja válldi
- Almmuhan virggi man bargui gullet háhkan- ja bearráigeahččandoaimmat, gč. bušeahttamearrádusa bajábealde
- Álggahan ođđa ekonomiijagiehtagirji ođasmahttima ja viidásetovddideami
- Ráhkadan dárkilis rutiinnaid oastimiid ja almmolaš háhkamiid várás, mat doaibmagohte 3.3.2004, dan lassin čadahuvvui kursa oastinmearrádusaid birra vai gelbbolašvuohta dán suorggis nannejuvvo
- Álggahan barggu ásahtit ođđa kontoplána, sierra foandafitnodaga ásaheapmi. Dát čuovvoluvvo ođđa elektrovnnalaš čovdosiiguin čuovusgieđahallama, fakurerema, raporterema, ođđa málliid ovddideami várás ja bušhterenreaidduid várás go Ekonomiijagiehtagirji lea válmmas.
- Buoridan dan láhkai ahte galgá šaddat oktilis bušeahttaproseassa siskkáldasat
- Dohkkehan ođđa doarjjahálddašannjuolggadusaid Sámedikki dievasčoahkkimis skábmamánu 2003.

Dan lassin leat dál rutiinnat/njuolggadusat mánja suorggis maid ulbmil lea áimmahuššat buori siskkáldas bearráigeahču, kvalitehta ja ovttalágan geavaheami Sámi ekonomiijahálddašeamis.

Sámedikki jahkerehtedoaluid lea sihke Riikkarevišuvdna ja Sámedikki dievasčoahkkinn dohkkehan juohke jagi. Sámediggi lea 2001 rájes juohke jagi bisson dohkkehuvvon bušeahttarámmaid siskkabealde.

Bargojoavkku árvoštallan dán vuodul lea ahte Sámedikki siskkáldas bearráigeahčču lea doahkálaš, muhto ain lea buoridanmunni.

6.3 Dievasčoahkkima parlamentáralaš bearráigeahčču Sámediggeráđi ektui

Sámedikki čoahkkinnortnega § 24 dadjá ahte bearráigeahččanlávdegotti bargun lea:

Doaimmahit parlamentáralaš bearráigeahču doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahta bokte.

Bearráigeahččat Sámedikki jahkerehtedoalu, ja vejolaš mearkkašumiid maid Riikkarevišuvdna lea buktán dáidda.

Ovddidit eavttuhusa dievasčoahkkimii dakkár áššiin maid čoahkkinnjođihangoddi sádde ja main čoahkkinnjođihangoddi ovddida mearrádusárvalusa, ee. buhtadusnjuolggadusaid ja čoahkkinnortnega.

Lávdegoddi oažžu iskkadit Sámedikki hálddahusa go atná dan dárbbaslažžan Sámedikki bearráigeahču dihte. Ovdal go lávdegoddi ieš dahká dakkár iskkademiid, de galgá diedihit Sámediggeráđđái ja dáhtut dan buktit dieđuid maid bivdá.

Lávdegoddi galgá ovddidit eavttuhusa Sámedikki dievasčoahkkimii áššiin maid meannuda, gč. § 25.

Bearráigeahččanlávdegoddi lea Sámedikki dievasčoahkkima reaidun dan várás ahte čadahit parlamentáralaš bearráigeahču Sámediggeráđiin. Bearráigeahččanlávdegotti eanetlohku sáhtá Riikkarevišuvnna raporttaid, eará iskkademiid ja iežas álgaga vuodul ovddidit áššiid Sámedikki dievasčoahkkimii.

Muhtumin sáhttet bohciidit dakkár dilálašvuodat ahte Bearráigeahččanlávdegoddi oaidná dárbbu erenoamážit guorahallat vissis dilálašvuodaid. Dakkár guorahallan sáhtá dahkkojuvvot dainna lágiin ahte bálvalus diŋgojuvvo gelbbolaš fágabirrasis.

Riikkarevišuvnna lea dušše Stuorradiggi bargoadin, ja leage dušše Stuorradikki dievasčoahkkimii mii sáhtá gohččut Riikkarevišuvnna álggahit vissis guorahallamiid. Liikká árvvoštallojuvvo nu ahte ii leat mihkkege mii hehte Sámedikki dievasčoahkkima (berráigeahččanlávdegotti evttohusa vuodul) addimis signálaid Riikkarevišuvdnii dahje dovddahit sávdaga ahte Riikkarevišuvdna galggašii geahčadit namuhuvvon čuolbmačilgehusaid lagabui.

Riikkarevišuvdna dahká vuoruhemiidis riska- ja deatálašvuodaárvoštallamiid vuodul. Deatálaš momeanttat dakkár árvvoštallamis leat dieđut doaimma, doaimma bušeahtaid, stivrendokumeanttaid ja siskkáldas bearráigeahččanvuogádagaid birra. Hálddašuvvon ruhtasupmi sturrodat lea deatálaš, muhto maiddáii dat ahte leat go ovdal fuobmájuvvon moaitinveara áššit. Dattetge berre sáhttit árvvoštallat mii dat lea deatálaš sámi demokratiijii ja sámi servodagaide nu ahte ii álo bija vuodđun Riikkarevišuvnna dábálaš deatálašvuodaárvoštallamiid.

Dalle go bearráigeahččanlávdegoddi oaidná dárbbaslažžan čadahit lagabui guorahallamiid, de lea lunddolaš ahte evttohus dan birra ovddiduvvo dievasčoahkkimii. Dan sáhtá earret eará dahkat dainna lágiin ahte bearráigeahččanlávdegoddi čujuha dakkár guorahallandárbbuid dievasčoahkkimii jahkásaš doaibmadiedáhusastis. Dan oktavuodas ii galgga vajáldahttit ahte Sámediggeráđis/Doarjjastivrras lea iehčanas ovddasvástádus bearráigeahččat ja muhtumin árvvoštallat doaibmabidjogevaheami. Dakkár árvvoštallamiid ferte maid dábálaččat dovddahit bearráigeahččanlávdegoddái vai sii sáhttet árvvoštallat lea go dat sávahahtti.

Bearráigeahččanlávdegotti váldodoaibma lea bearráigeahččat čadaheaddji eiseválddi ja bidjat dasa ovddasvástádusa dahkkojuvvon mearrádusain ja čadahuvvon hálddašeamis. Danne orru leamen eahpevuogálaš ahte bearráigeahččanlávdegoddi lea dat orgána, mii ovddida buhtadusnjuolggadusaid ja čoahkkinortnega evttohusaid. Bargojoavkku mielas lea lunddoleamos ahte dát lea Sámedikki čoahkkinjođihangotti dahje eará lávdegotti bargun.

Eanaš parlamentáralaš vuogádagain lea dábálaččat nu ahte bearráigeahččanlávdegoddi ii leat bellodatpolitihkalaš čalmusteami arena. Dávjá lea maid nu ahte bearráigeahččanlávdegotti lahtut leat dakkár áirasat, geat leat leamaš guhkit áiggi dikkis ja geain lea buorre vášihusat parlamentáralaš bargguin ja dovdet dan bures. Bargojoavkku mielas ii leat mihkkege mii hehte bearráigeahččanlávdegotti lahtuid oassálastimis Sámedikki eará lávdegottiin. Jus bearráigeahččanlávdegotti lahtut maid

sáhttet leat eará lávdegottiid lahttun, de livččii vejolaš eanedit bearráigeahččanlávdegotti lahtuid logu. Dakkár lassáneapmi, ovddamearkka dihtii nu ahte šaddet 5 lahtu, váikkuha dan ahte dievasčoahkkima čoahkádus boahtá buorebut oidnosii bearráigeahččanlávdegottis. Eanet joavkkuid lahtut beasašedje dalle oassálastit bearráigeahččanlávdegottis, mii fas mielddisbuvttášii ahte eanet oainnut ja ákkat bohtet ovdan lávdegotti meannudemiin. Veaháš stuorát lávdegoddi attášii maid stuorát deattu bearráigeahččanlávdegotti evttohusaide.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegottis ii leat dál sierra čállingoddebálvalus. Ovddit áigodagain lea Sámedikki hálldahus veahkehan lávdegotti čállibargguiguin. Dát ii leat buorre ortnet danne go hálldahusas lea ovddasvástádus Sámediggeráđi ektui, ja danne ii fuolahuvvo bearráigeahččanlávdegotti áššeráhkaneami fágalaš sorjjasmeahttunvuohta. Mañimus áigodagas lea lávdegotti jodiheaddji maddái doaibman lávdegotti áššemeannudeaddjin. Dása leat bohtán muhtun moaitámušat. Áššemeannudeaddji fágalaš sorjjasmeahttunvuohta ii fuolahuvvo dakkár ortnegiin. Lávdegotti jodiheaddjis lea maddái dávjá čielga oaidnu áššis ovdalgo lávdegoddi beassá dan divastallat. Mañimus jagiid lea leamaš várrejuvvon 100 000 ruvno bušehttaruhtan lávdegotti bargui.

Gehččojuvvo viehka čielggasin ahte Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccaid ferte nannet mearkkašahtti láhkai ja ahte dat dahkkojuvvo sorjjasmeahttumin Sámedikki hálldahusas. Dát lea áibbas dárbbášlaš vai bearráigeahččanlávdegoddi galgá sáhttit čađahit doaimmaidis čorgadit ja dohkálaččat, vai parlamentáralaš bearráigeahččanortnegat leat beaktilat, ja vai lea stuorra luohttámuš dasa ahte eai dáhpáhuva riikkumat dahje skihkahisvuođat Sámediggeráđi váldečádaheamis.

7 Doaimbajibut

7.1 Bearráigeahččanlávdegotti rolla čielggasmahttin

Čujuhuvvo bearráigeahččanlávdegotti rolla giedahallamii kapihttalis 6.3. Bargolávdegoddi árvala bearráigeahččanlávdegotti rolla ja doaimma dahkat čielgaseappon čuovvovaš doaimbajibuid bokte:

- Bearráigeahččanlávdegotti lahtut leat seammás lahttun eará lávdegottiin, mii dan láchkai doaimmašii vuodđun eanet čalmmustahtti politihkalaš barggus.
- Bearráigeahččanlávdegotti lahtuid lohku árvvoštallojuvvo eaneduvvot nu ahte šattašedje 5 lahtu.
- Jus bearráigeahččanlávdegoddi oaivvilda ahte Riikkarevišuvdna berre lagabui geahčadit vissis mearriduvvon dili, de dat sáhttá dan ovddidit evttohussan dievasčoahkkimii, mii fas mearridivččii ávžžuhusa Riikkarevišuvdnii.
- Bearráigeahččanlávdegotti ovddasvástádus evttohusaid ovddideamis dievasčoahkkimii buhtadusnjuolggadusaid ja čoahkkinortnega oktavuodas, dahje earalágan áššiin mat eai leat bearráigeahččanáššit, sirdojuvvo eará lávdegoddi dahje Čoahkkinjođihangoddi.
- Bearráigeahččanlávdegoddi oazžu sierra áššemeannudannávccaid (geahča vuolábealde vejolaš ruhtadeami birra).

7.2 Bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudan- ja guorahallannávccaid nannen

Bargojoavku oaidná čielga dárkun nannet Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccaid. Mii čujuhit dasa ahte Sámediggeráđdi dovddahii dakkár oainnu čilgehusastis áššis 04/05 Sámediggeráđi čilgehus Sámedikki ekonomijastivrema birra. Divaštallamis maŋŋá čilgehusa dovddahi čielga eanetlohku Sámedikkis doarjaga dan oidnui, ahte bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccaid ferte nannet.

Viidáseappot lea bargojoavkku mielas čielggas ahte bearráigeahččanlávdegotti áššemeannundoaimma ferte lágiduvvot nu ahte dat formálalaččat ja duodas šaddá sorjjasmeahttun Sámedikki hálddahušas ja ahte dat lea olggobealde ráđi ja direktivrra gohčusválddi. Dat gii galgá doaimmat lávdegotti čállin, berre veahkehit gohččut čoahkkimii ja ráhkadit áššelisttu, čállit referáhtaid ja reivviid, ja ráhkkanahhtit daid áššiid, maid lávdegoddi váldá ovdan dahje árvvoštallá meannudit. Dát gáibida ahte lávdegotti čállis lea gelbbolašvuhta ovttá dahje eanet čuovvovaš fágasurggiin: rehketoallo- ja revišuvdnafágain, ekonomijjas, juridihkas ja servodatfágain. Lávdegoddečállis berre bures dovdat, dahje sus berrejit leat buorit eavttut dovdat, Sámedikki parlamentáralaš doaimma ja ekonomijahálddašemi, ja sus berre leat diŋgojeaddjigelbbolašvuhta ja fágalaš árvvoštallamat.

Bargojoavku lea árvvoštallan guokte vejolaš málle. Nubbi vejolašvuhta lea láigohit áššemeannudannávccaid olggobealde, ovdamearkka dihtii konsuleantafitnodagas dahje ovttá dain gielddarevišuvnnain, mat leat Finnmákkus. Nubbi vejolašvuhta lea

ahte biddjojuvvo virgái áššemeannudeaddji gii ii raportere direktvrra bokte, muhto lea njuolgga lávdegotti dahje Čoahkkinjođihangotti vuollásaš.

Bearráigeahččanlávdegoddi lea čájehan beroštumi dan mállii mas láigohuvvojit áššemeannudannávccat. Bearráigeahččanlávdegotti čoahkkimis guovvamánu 11. b. 2005 sii mearridedje áššis 1/05 ahte sii rávvejit lávdegotti oastit áššemeannudangelbbolašvuoda “dain bearráigeahččanresurssain mat leat čadnojuvvon Finnmárkku fylkkagildii”.⁴

Dan málle ovdun, mas láigohuvvojit áššemeannudannávccat, lea ahte sorjjasmeahtunvuolta Sámedikkis fuolahuvvo bures, ja várra sáhtta láigohit dakkár ovttadagas, mas lea dat revišuvdnafágalaš gelbbolašvuolta mii dárbbasuvvo. Málles lea dattetge muhtun maŋu: Ii leat daddjojuvvon ahte lea vejolaš láigohit dakkár olbmuid, geain lea doarvái máhtolašvuolta Sámedikki erenoamáš organiserema ja Sámedikki politihkalaš doaibmama ja kultuvrra birra. Viidáseappot livččii hehttehussan jus dat geat meannudit áššiid lávdegotti ovddas, eai leat lávdegotti ja/dahje Čoahkkinjođihangotti gohčusválddi vuollásaččat, beaivválaš doaimmaid vuoruheami oktavuodas, goas sii sáhttet bargagoahit jna. Maŋimustá sáhtta jurddašit ahte dakkár ortnet mas láigohuvvo bálvalus, mávssášii gorálaččat eanet diibmui go virgáibiddjojuvvon čállii, ja ahte dakkár ortnet mas láigohuvvo olmmoš, ii leat nu oktilaš.

Bargojoavkku oainnu mielde lea lunddoleamos ja ulbmilleamos ahte áššemeannudeami ja njuolgga áššeráhkkaneami lávdegotti ovddas fuolaha dakkár olmmoš, mii lea biddjojuvvon virgái dan váste. Dát dagahivččii ahte fidnešii dakkár áššemeannudeaddji, gii dovdá Sámediggevuogádaga bures, ja livččii eanet oktilaš.

Seammaláhkai go bearráigeahččanlávdegoddái, de lea maddái prinsihpalaččat sávahahtti ahte maddái Čoahkkinjođihangotti, ja vejolaččat maddái earáge lávdegottiid, áššemeannudannávccat leat sorjjasmeahtumat rádis ja direktvrras. Dát lea erenoamážit deatalaš dalle go Čoahkkinjođihangoddi meannuda áššiid mat gusket dievasčoahkkima bearráigeahččandoaimma rádi ja hálldahusa ektui.

Vejolaš málle lea nappo lágídit Čoahkkinjođihangotti ja bearráigeahččanlávdegotti bistevas ollesáiggibargoveaga sorjjasmeahtun ovttadahkan, “dievasčoahkkinčállingoddi”. Jus bidjá vuodđun dán Sámedikki hálldahusa organiseremálle, mii evttohuvvui Sámedikki bargojovkui juovlamánus 2004, de lea viehka álki hábmet dakkár málle.

Dattetge lea dárbu lágídit evttohuvvon dievasčoahkkinovttadaga dahje dievasčoahkkinčállingotti nu ahte dat šaddá njuolgga Čoahkkinjođihangotti vuollasažžan, iige rádi dahje direktvrra. Dalle livččii Čoahkkinjođihangotti jodiheadjjs sihke bargoaddiovdasvástáduš ja gohčusváldi dievasčoahkkinčállingotti ektui. Dakkár málle gáibida rievdadusaid Sámedikki vuoddonjuolggadusaid paragrafas 5-1. Viidáseappot ferte dievasčoahkkinčállingoddi hálldašit sierra bušealhta čállingotti beaivválaš doibmii, dahje fápmudusa Čoahkkinjođihangottis.

⁴ Mearráduš lea biddjojuvvon mielddusin.

Sámedikki bargojoavkoraporttas odđa organiserema birra lei biddjojuvvon vuodđun ahte dievasčoahkkinovttadagas galget leat buohkanassii 4 mielbargi, geat barge ollesáiggi dievasčoahkkinovttadagas, oktan ovttadaga jodiheaddjiin. Virgi čadnojuvvo čállingoddejođiheapmái/áššemeannudeapmái, diehtjuohkimii, válgabargui ja čállidoaimmaide. Dás ii leat válđojuvvon mielde bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudeaddjinávccaid dárbu.

Dákkár málle vuostái sáhtta ákkastit ahte ieš dievasčoahkkináiggi dárbbáša geavahit mearkkašahhti stuorat oasi Sámedikki hálldahusas čadahit čoahkkimiid, ja ahte uhca dievasčoahkkinčállingoddi almmatge dárbbáša muhtun bálvalusaid Sámedikki hálldahusas, nu go girjema, kantuvrra, PC-fierpmádaga, PC-veahki, bálkábálvalusaid jna. Jus vällje dákkár málle, de ferte čielgasit bidjat vuodđun, njálmmálaš mearrádusaid bokte ja bušeahtamearrádusaid bokte dievasčoahkkimis, ahte Sámedikki hálldahus galgá fállat dakkár resurssaid. Bargojoavku bidjá vuodđun ahte lea vejolaš gávndat dása geavatlaš čovdosiid. Bargojoavku bidjá maiddáii vuodđun ahte Sámedikki hálldahusa goluid go fállá dákkár resurssaid dievasčoahkkinčállingoddáii, galgá sáhttit ráddjet ja buktit oidnosii, jus Sámediggi dan háliida. Dákkár ortnet, mas lea formálalaš siskkáldas faktureren, adnojuvvo leat dárbbášmeahtun bargogáibideaddjin doaimma sturrodaga ektui.

Viidáseappot sáhtta dákkár málle vuostái ákkastit ahte sorjjasmeahtunvuolta ii fuolahuvvo nu bures go jus láigoha návccaid, osohakkii danne go bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudeaddji čohkká seamma viesus go Sámedikki válđohálldahus, osohakkii danne go bearráigeahččanlávdegotti čállingoddi oazžu muhtun vuđolaš bálvalusaid Sámedikkis. Bargojoavkku oainnu mielde eai leat dát ákkat erenoamáš deatalaččat.

Bargojoavku gávnna ahte deasta dan sávaldahkii ahte gohčusválddis galget leat čielga linjját, sávaldat ahte bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccat galget bargat oktilaččat ja sávaldat ahte dinggojeaddjigelbbolašvuolta vejolaš olggobeale revišuvdanbálvalusaid oastima oktavuodas, ferte deaddit eanemusat, ja evttoha ahte Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi oazžu sierra áššemeannudeaddji oassin dievasčoahkkinčállingottis.

Bargojoavku oaidná ahte bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudeaddji bargohivvodaga lea ain váttis einnostit. Bargojoavku meroštallá bargohivvodaga uhcimusat bealle virgin. Dattetge lea jáhkkimis ahte álggos lea sáhka uhcit go bealle virggis, ja ahte bargohivvodat rievddada jagi mielde. Dán vuodul gávnna bargojoavku lunddoleamosin ahte bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudeaddji bargidili dáfus čadnojuvvo dievasčoahkkinčállingoddáii Čoahkkinjođihangotti vuollásažžan, iige njuolggá bearráigeahččanlávdegotti vuollásažžan. Dákkár lágideapmi čuovošii dan mii lea dábálaš parlamentáralaš čoakkalmasaid lávdegoddečállide, ovdamearkka dihtii Sturradikkis ja brihttalaš parlameanttas.

Jus bearráigeahččanlávdegoddi dárbbáša dahje háliida buohtastahttit duohta goluid rehketoalus dievasčoahkkima dohkkehuvvon bušeahtain, iešguđet poasttain ja vuollepoasttain, de dát orru bargojoavkku mielas leat politihkkalunddot bearráigeahččandoaimma mii gullá bearráigeahččanlávdegotti iežas bargoviidodahkii, ja dan iežas siskkáldas áššemeannudeapmái.

Vaikke vel Riikkarevišuvnna hálddašanrevišuvdna hábmejuvvo Stuorradikki bearráigeahččandárbbu vuodul, de jáhká bargojoavku ahte maiddái Sámedikki dárbu hálddašanrevišuvdnii buori muddui gokčojuvvo Riikkarevišuvnna bargguin. Muhto, nu mo lea čielggaduvvon raporttas bajábealde, de dahká Riikkarevišuvnna iehčanas vuoruhemiid riska- ja deatalašvuodaárvoštallamiid vuodul. Dáin árvoštallamiin ii dárbbas leat nu ahte sámi demokratiija ja servodatárvoštallamat deattuhuvvojit eanemusat. Sámedikkis ii leat vejolašvuohta bagadit Riikkarevišuvnna, muhto berre sáhttit addit Riikkarevišuvdnii signálaid revisuvnna dárbbu birra. Dalle lea ain Riikkarevišuvdna ieš gii mearrida galgá go dahkkojuvvot, guđe čuolbačilgehusaid dat váldá ovdan ja mo dat lágida revišuvdnabarggu.

Bargojoavku neavvu ahte dahkkojuvvo čielggasin ahte Sámedikki dievasčoahkkin sáhtta buktit dákkár signálaid, muhto dát aŋkke lea dušše lasáhus, nu guhká go Riikkarevišuvdna bearráigeahččá stáhta dárbbuid ollislaččat iige dušše Stuorradikki dárbbuid.

Dása berre vel lasihit ahte muhtumin lea Sámedikkisge dárbu čadahit dárkilet bearráigeahču. Sámedikkis sáhtta leat dárbu oazžut guorahallojuvvot ja bearráigeahččojuvvot eará čuolbmačilgehusaid, mat sáhttet leat eará go Stuorradikki ja departemeantaid láidestusat ja eavttut.

Dán sáhtta čoavdit dainna lágiin ahte addá bearráigeahččanlávdegoddái bušeahta “oastit saji” ovdamearkka dihtii fylkkarevišuvnna dahje gielddarevišuvnna, dahje oastit bálvalusaid priváhta revišuvdnafitnodagain dahje sullasaččain. Dát sáhttet leat hálddašanrevišuvnna, sáhttet leat guorahallamat das lea go Sámediggeráđdi dahje doarjjavuostáiváldi čuvvon dievasčoahkkima eavttuid, sáhttet leat earalágan erenoamáš raporttat ráddjejuvvon surggiin. Bearráigeahččanlávdegoddi berre jahkásaš doaibmadieđáhusastis čujuhit dievasčoahkkimii daidda erenoamáš guorahallamiidda, maid lávdegoddi oaivvilda berrejit dahkkojuvvot.

Golut Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti áššemeannudannávccaid nannemii evttohuvvon málle vuodul ja revišuvdnaraporttaid/guorahallamiid oastinortnega vuodul, meroštallajuvojit leat sullii 900 000 ruvdosažžan, mii lea sullii 800 000 ruvdosaš lassáneapmi dálá bušeahta ektui. Bargojoavku rávve Sámedikki rámmaid lasihit 800 000 ruvnuin dán ulbmilii.

Hui mávssolaš lea nannema álggahit dán jagi, ja joavku rávve Sámedikki bušeahtta nannet 300 000 ruvdnosaš lassijulludusain dán ulbmilii jagi 2005 stáhtabušeahtas. Bargojuovkku mielas berre dát bušeahtalassáneapmi leat doarvái dán ulbmilii jagis 2005 danne go maŋimus jahkebealis 2005 galgá válga čadahuvvot ja okta dievasčoahkkin dollojuvvot earret vuodđudeami.

7.3 Sámedikki hálddahusa siskkáldas bearráigeahču návccaid nannen

Geassemánus 2004 Sámediggi buoridišgođii kvalitehta ja siskkáldas bearráigeahču ekonomijja dáfus. Bajábeale namuhuvvon controllervirgi (čuokkis 6.2) lea ášahuvvon

oassin dán barggus. Eará doaibmabijut maid Sámediggi lea álggahan leat čilgejuvvon čuoggás 6.2.

Nu mo lea čajehuvvon bajábealde, de leat dat hálddahušlaš resurssat mat geavahuvvojit Sámedikkis, ráddjejuvvon ja mihtilmassan lea ahte Sámediggái guhkit áiggi lea sirdojuvvon doaimmat almmá nannekeahtá hálddahusa návccaid dasa vástideaddjin. Danne lea Sámedikki hálddahuš geavahan stuorát ja stuorát oasi dárbbášlaš beaivválaš doaimmaide, ja vástideaddji uhcit oasi ovddidan- ja kvalitehtasihkkarastindoaimmaide.

Muhtun muddui lea riehta dadjat ahte Sámedikkis, friija bušeahtadiliinis, lea vejolašvuotta sirdit ruđaid eará poasttain nannet kvalitehtasihkkarastima ja bearráigeahču hálddahušovttadagas. Dán lea Sámediggi gieskat dahkan vai sáhtá ásaht sierra controller-/oastinovddasvástideaddji virggi.

Dattetge lea váttisvuhtan ahte eanaš ruđaide maid Sámediggi hálddaša, ”lea čadnojuvvon historjá”, dakkár láidestusaiguin mat dahket earaláhkai geavaheami váttisin. Bargojoavku rávve Sámedikki bušeahta nannet erenoamážit vai buoridivččii kvalitehtabearráigeahču ja dát vástida ovttá odđa virgái. Danne evttoha bargojoavku 600 000 ruvdnosaš jahkásaš lassáneami Sámedikki bušeahttarámmain dán ulbmilii. Joavku evttoha ahte lassáneapmi berre addojuvvot suoidnemánu 1. b. 2005 rájes, dat mearkaša 300 000 ruvdnosaš lassijuolludusa dán ulbmilii jagi 2005 stáhtabušeahtas.

7.4 Molssaeaktu rievddakehtes resursageavahemiin

Bargojoavkku mandáhtas daddjojuvvo ahte unnimustá okta molssaeaktu galgá doalahuvvot almmá rievdatkeahtá resursageavaheami. Bargojoavkku oaidnu lea ahte bearráigeahččanlávdegotti rolla čalmmusindahkan, máinnašuvvon čuoggás 7.1, juohke dáfus dárbbášuvvo vai nanne bearráigeahču, ja dan sáhtá čadahit eanet resurssaid haga.

Čuoggáid 7.2 ja 7.3 dattetge ii sáhte čadahit rievdatkeahtes resursageavahemiin. Uhcimus čoavddus jus ii rievdat resursageavaheami lea ahte:

- Sámedikki hálddahuš ferte beavttálmahttojuvvot siskkáldas bearráigeahčustis.
- Bearráigeahččanlávdegoddi oažžu eaŋkalis čállinveahki dievasčoahkkinčállingottis, iige sierra áššemeannudannávccaid.
- Bearráigeahččanlávdegoddi oastá áššemeannudannávccaid bálvalussan 100 000 ruvdnosaš bajimus rámmain jahkásaččat.
- Bearráigeahččanlávdegoddi sáhtá jahkásaš doaibmadiedáhusastis dievasčoahkkimii čujuhit daidda surggiide, maid Riikkarevišuvdna berre guorahallat lagabui, ja vejolaš guorahallamiidda maid Sámediggi berre vuoruhit čadahuvvot bušeahttarámmas siskkabealde.
- Sámedikki dievasčoahkkin ferte jahkásaš bušeahtameannudemiin árvoštallat dárbbu ja vejolašvuoda várret ruđaid konkrehta revišuvnnaide/guorahallamiidda.

Dattetge ii leat doarvái dasa ahte dustet daid hástalusaid mat leat Sámediggái, sihkkarastit demokrátalaš parlamentáralaš bearráigeahččanortnega, ja danne bargojoavku ii neavo evttohusa.

7.5 Vejolaš ovdáneapmi guhkit áiggi vuollái: Sámediggi sierra riektesubjeaktan

Vejolaš čovdosa maid berre čielggadit lagabui, lea ásahit Sámedikki sierra riektesubjeaktan, nu ahte Sámediggi oažžu seamma sorjjasmeahttun saji, politihkalaččat ja bušeahta dáfus, go fylkkagielddat ja gielddat. Dat vuostálasvuohta masa lea čujuhuvvon bajábealde, ahte Sámediggi nuppi dáfus lea stáhtaorgána ja nuppi dáfus fas iehčanas álbmoválljen orgána, čovdošii dainna lágiin.

Dakkár odđaortnet ahte Sámediggi šaddá sierra riektesubjeaktan, mielddisbuvttáši ahte Sámedikki rehketdoallorevišuvnna fertešedje earát go Riikkarevišuvdna čadahit. Bargjoavku navdá ahte dálá gielddaid ja fylkkagielddaid revišuvdnaortnega sáhtáši geavahit mállen.

Dán čuolbmačilgehusa dievaslaččat čielggadit lea joavkku mandáhta olggobealde ja dat doalvvušii menddo guhkás dan oanehis áiggis mii joavkkus lea hálddus.

Bargjoavku bivdá danne Gielda- ja guovlodepartemeantta čielggadit, ovttasráđiid Sámedikkiin, berre go Sámediggi sirrejuvvot sierra riektesubjeaktan ja mo dan vejolaččat sáhtáši čadahit, dán vuolde guđe rievdadusaid ferte dahkat Sámelágas, juolludusvuogádagas Sámedikki várás ja Sámedikki bearráigeahččanortnegiin ja revišuvnnas.

Mildosat

Mielddus 1:

Odđajagimánu 26. b. 1995 beaiváduvnon reive Justiisadepartemeantta láhkaossodagas Gielda- ja guovlodepartementii daid váikkuhusaid birra maid Sámedikki friijaset bušeahtadilli mielddisbuktá.

Mielddus 2:

Beavdegirji Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti guovvamánu 11. b. 2005 čeahkkimis.

U. Hoff
Kon. vdsis

DET KONGELIGE JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT
LOVAVDELINGEN

KONTOR: AKERSGT 42 - TLF 22 34 90 90 - TELEX 21 403 JDEP N
POSTADRESSE: POSTBOKS 8005 DEP, 0030 OSLO

KOMM.- OG ARB.DEP.

S

30. JAN. 1995

LAD

92/470-25

J.E. 17.2.95 NKR

Kommunal- og arbeidsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Deres ref. Vår ref. (bas oppgitt ved svar) Dato
92/470 S NKR 94/1422 E MV/EA/mk 26 januar 1995

UTREDNING AV KONSEKVENSER FORBUNDET MED EN FRIERE
BUDSJETTMESSIG STILLING FOR SAMETINGET

Vi viser til brev fra Kommunal- og arbeidsdepartementet 18 november 1994, og til telefonsamtale mellom departementsrådene Sand og Killengreen.

1. Vi oppfatter henvendelsen slik at det som ønskes nærmere vurdert er Kommunal- og arbeidsministerens konstitusjonelle ansvar overfor Stortinget for så vidt gjelder forholdet til Sametingets bruk (herunder fordeling) av bevilgninger.

Innledningsvis finner vi det hensiktsmessig kort å redegjøre for hva konstitusjonelt ansvar innebærer. Det konstitusjonelle ansvaret knytter seg til grunnlovens bestemmelser om riksrett. Etter grunnloven § 86 er riksretten dømmende myndighet i saker som anlegges mot et medlem av Regjeringen, Stortinget eller Høyesterett for å ha begått et straffbart forhold i utøvelsen av sine funksjoner. Det konstitusjonelle ansvaret er altså et straffansvar. De materielle straffereglene finnes i lov 5 februar 1932 nr 1 om straff for handlinger som påtales ved riksrett.

Ansvarlighetsloven inneholder ingen bestemmelser som direkte gjelder Regjeringens/statsråders konstitusjonelle ansvar ved delegasjon, men flere bestemmelser kan etter omstendighetene bli aktuelle.

Statsråden	Plan- og adm. avd.	Kriminaloms.avd.	Lovavdelingen	Polisavdelingen	Politivdelingen	Sivilavdelingen	Utendingsavd.
TY 22 34 51 01	TF 22 34 51 19	TF 22 34 55 11	TF 22 34 53 98	TY 22 34 56 01	TY 22 34 52 19	TY 22 34 54 01	TF 22 34 52 81
Faks 22 34 85 33	Faks 22 34 95 34	Faks 22 34 95 31	Faks 22 34 27 25	Faks 22 34 95 39	Faks 22 34 95 30	Faks 22 34 27 24	Faks 22 34 52 89

Ansvarlighetsloven § 8 bokstav b setter straff for det medlem av Regjeringen som ved handling eller unnlatelse medvirker til at beslutning av Stortinget ikke blir gjennomført, eller at en handling blir foretatt i strid med en stortingsbeslutning. Videre kan nevnes § 10, som setter straff for medlem av Regjeringen som bevirker eller medvirker til at statens eiendommer eller øvrige midler ikke blir forsvarlig anvendt eller bestyrt eller som på annen måte viser uforstand eller forsømmelighet i sin virksomhet. Bestemmelsene stiller krav om ansvarlig handlemåte fra statsrådets side, og kan anvendes der statsråden ikke har benyttet seg av den instruksjons- eller kontrollmyndighet han har overfor underordnede i departementet eller andre underordnede organer.

Langt mer praktisk viktig enn det konstitusjonelle ansvaret er det parlamentariske ansvaret. Med parlamentarisk ansvar menes vanligvis Regjeringens eller den enkelte statsråds plikt til å trekke seg tilbake når Stortinget har fattet vedtak om mistillit. Noen definerer begrepet som en plikt til å møte i Stortinget og svare for seg der.

I det følgende er det imidlertid bare det konstitusjonelle ansvar som vil bli behandlet.

I daglig språkbruk blandes ofte begrepene konstitusjonelt og parlamentarisk ansvar. Ofte siktes det til begge typer ansvar når uttrykket "konstitusjonelt ansvar" brukes. Det er også en sammenheng mellom de to begrepene: Dersom en statsråd eller Regjeringen ikke bøyer seg for Stortingets mistillit, kan riksrettsansvar bli aktuelt. På den annen side er det ikke slik at vilkårene i ansvarlighetsloven må være oppfylt for at det skal oppstå parlamentarisk ansvar. Politiske hensyn vil ofte kunne være fremtredende i Stortingets vurdering.

2. Sametinget hører budsjettmessig under Kommunal- og arbeidsdepartementets ansvarsområde, og de fleste av Stortingets bevilgninger til Sametinget går over dette departementets budsjett.

Sametinget har for øvrig langt på vei en uavhengig stilling. For det første er organet tillagt avgjørelsesmyndighet direkte etter sameloven på en del områder. Sametinget har videre en uavhengig stilling i sin funksjon som rådgivende, politisk organ, jf sameloven § 2-1 første og

andre ledd. Også Sametingets sammensetning samt bakgrunnen for opprettelsen av det, taler for at det har en uavhengig status.

Det er således ikke riktig - slik det skrives i rapportutkastet punkt 4.2 - at Sametinget er "opprettet som etat under Kommunal- og arbeidsdepartementet" og at det er underlagt Kommunal- og arbeidsdepartementets instruksjonsmyndighet. Vi viser for øvrig til Justisdepartementets brev til Kommunaldepartementet 16 februar 1990 hvor Sametingets stilling til regjeringen/departementet er nærmere drøftet.

Sametingets uavhengige stilling har betydning for statsrådets konstitusjonelle ansvar. I og med at statsråden som utgangspunkt ikke har instruksjons- eller kontrollmyndighet i forhold til Sametinget, er det i utgangspunktet heller ikke grunnlag for noe konstitusjonelt ansvar for Sametingets avgjørelser eller virksomhet for øvrig. Det kan imidlertid tenkes at Sametinget med grunnlag i (a) lov, (b) stortingsvedtak eller (c) på annet grunnlag utøver myndighet eller virksomhet som er underlagt statsrådets instruksjons- eller kontrollmyndighet. I den utstrekning dette er tilfellet vil det også foreligge et konstitusjonelt ansvar for så vidt gjelder denne myndighetsutøvingen (virksomheten). Hvorvidt statsråden på det enkelte området har slik instruksjons- eller kontrollmyndighet - og eventuelt hvor langt denne rekker - må bero på en tolking av vedkommende hjemmelsgrunnlag.

(a) Vi er for vår del ikke kjent med at Sametinget ved lov (eller hjemmel i lov) er tillagt oppgaver hvor loven tillegger (eller forutsetter tillagt) regjeringen/departementet instruksjons- eller kontrollmyndighet overfor Sametinget.

(b) Når det gjelder spørsmålet om særskilt kontroll- eller instruksjonsmyndighet med grunnlag i Stortingets plenarvedtak, kan det først være grunn til å nevne bevilgningsreglementets § 17 (Stortingets bevilgningsreglement 19 november 1959) om forbehold om kontroll. Denne gjelder forholdet til bl a offentlige organer som ikke er underlagt departementets kontroll, og lyder:

"Når det av statsmidler ytes tilskott eller bidrag til offentlig eller privat virksomhet som ellers ikke er undergitt departementets kontroll, skal det, hvis ikke annet bestemmes overfor mottakeren tas forbehold om adgang for den forvaltningsgren som yter bidrag eller tilskudd, og for

Riksrevisjonen, til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningene".

I denne forbindelse viser vi også til Reglement for økonomi- forvaltningen i departementene med normalinstrukser (inntatt i Norsk Lovtidend 2 Avdeling 1970 s 846 flg) § 4 om bevilgningskontroll. Bestemmelsen lyder:

- "1. Departementet skal føre kontroll med at bevilgningene blir brukt formålstjenlig og økonomisk i samsvar med Bevilgningsreglementet og forutsetningene i stortingsvedtakene.
2. Det skal føres nødvendig kontroll med budsjettforbruket for å hindre at bevilgningene blir overskredet."

I og med Sametingets uavhengige stilling, antar vi at bevilgningsreglementets § 17 også vil gjelde i de tilfeller der det bevilges midler til Sametinget. Vi vil videre anta at et brudd på denne bestemmelsen i prinsippet vil kunne medføre konstitusjonelt ansvar.

I tillegg til bevilgningsreglementet § 17 vil det enkelte bevilgningsvedtak kunne innebære at regjeringen/departementet får instruksjons- eller kontrollmyndighet overfor Sametinget for så vidt gjelder anvendelsen (fordelingen) av de bevilgede midler. Hvor langt denne myndigheten går vil måtte bero på en tolking av vedkommende bevilgningsvedtak. Vi antar at Kommunal- og arbeidsdepartementet er nærmere enn oss til å vurdere de konkrete bevilgningsvedtakene, og vi går ikke nærmere inn på dette her. Om tolking av bevilgningsvedtak generelt, viser vi til Finansdepartementets Veiledning i statlig budsjettarbeid (1994) s 17-19.

(c) Som nevnt ovenfor kan det tenkes at instruksjons- eller kontrollmyndighet overfor Sametinget på avgrensede områder også kan etableres på annet grunnlag enn ved lov eller stortingsvedtak. Ett slikt grunnlag kan være delegasjon fra regjeringen/departementet til Sametinget.

I og med at Sametinget må anses som et uavhengig organ i forhold til regjeringen/departementet kan det være noe usikkert hvorvidt (og eventuelt hvor langt) regjeringen/departementet har adgang til å delegere myndighet til Sametinget uten grunnlag i lov eller plenarvedtak. Vi går imidlertid ikke nærmere inn på dette her. Vi vil

imidlertid anbefale at man for fremtiden vurderer spørsmålet om nærmere hjemmelsgrunnlag for delegasjon til Sametinget. Om regjeringens/departementets adgangen til å delegerer myndighet til uavhengige organer generelt, se Eckhoff, Forvaltningsrett, 5 utg ved Eivind Smith, s 222-226, med henvisninger.

Under forutsetning av at man anser delegasjon (uten særskilt hjemmel i lov) fra regjeringen/departementet til Sametinget som lovlige, kan det reises spørsmål om hvilket ansvar det delegerende organ har for Sameetingets utøvelse av den tildelte myndigheten (og bruk av de tildelte midlene). Ansvaret henger nøye sammen med hvilke kontrollmidler det delegerende organ har til rådighet. Det delegerende organ har i utgangspunktet muligheter for kontroll i kraft av delegasjonsvedtaket på det området myndighetstildelingen gjelder. I Frihagen, Forvaltningsrett del 1, 1991, s 242 heter det:

"Delegasjon innebærer ikke at det organ som har delegert, har gitt fra seg sin kompetanse. Det vil ikke bare ha adgang til å *øve kontroll*, men normalt også direkte plikt til å passe på hvorledes den delegerte myndighet brukes og eventuelt gi nærmere retningslinjer.

Det organ som har delegert ... må også kunne gi direktiver om hvorledes en konkret sak skal avgjøres. Dette må nok som utgangspunkt gjelde selv om det organ det delegeres til, ikke ellers er i noe underordningsforhold til det organ som har delegert."

Det delegerende organet kan altså i utgangspunktet gi generelle instruksjer, retningslinjer om saksbehandlingen, lovanvendelse og skjønnsutøvelse, og anvisninger i den enkelte sak. Organet vil også ha omgjøringskompetanse. Det delegerende organet kan i utgangspunktet selv vurdere hvilke kontrollmidler det ønsker å beholde på sin hånd.

Det delegerende organ må antas å ha et ansvar for å føre kontroll med virksomheten i Sametinget og gripe inn dersom det oppdages kritikkverdige forhold ved bruken av delegert myndighet. Det vil etter omstendighetene kunne lede til ansvar hvis de kontrollmidlene det delegerende organ i det konkrete tilfellet har, ikke tas i bruk i en slik situasjon.

3. Dersom Sametinget gis en friere budsjettmessig stilling enn det som er situasjonen i dag (ved at bevilgningene samles i én post), vil dette ikke innebære noen prinsipiell endring i forhold til statsrådets kon-

stusjonelle ansvar for Sametingets bruk av bevilgningene. Det vil igjen måtte bero på en tolking av vedkommende bevilgningsvedtak (samt bevilgningsreglementets bestemmelser), hvor langt statsrådets kontroll- og instruksjonsmyndighet (og derved det konstitusjonelle ansvar) skal rekke. Ved en eventuell omlegging av Sametingets budsjettmessige stilling, bør man imidlertid i forbindelse med bevilgningsvedtaket avklare i forhold til Stortinget hva slags rolle regjeringen/departementet skal ha for Sametingets bruk av bevilgningene.

4. Vi har ved gjennomlesning av rapportutkastet ikke vurdert de deler som ikke direkte har betydning for det spørsmål som er forelagt oss. Vi har imidlertid merket oss at det kan virke som det gis motstridende opplysninger om i hvilken grad departementet er klageinstans. På side 8 nederst går det fram at fagdepartementet er klageinstans for alle tilskuddsordningene unntatt Samisk utviklingsfond. Øverst på side 44 står det at Sametingets forvaltning av ordningene enten skal være unntatt fra klage, eller at klageadgangen skal begrenses til Sametinget eller Sametingsrådet.

Inge Lorange Bæcker
ekspedisjonssjef

Eirik Akerlie
lovrådgiver

Møte i Sametingets kontroll- og konstitusjonskomite 110205
Tilstede : Margreta Påve Kristiansen, Ole Henrik Magga og Jørn Are Gaski
Møtet ble satt 110205 kl 0800 og hevet kl 0900.

Komiteen fattet følgende vedtak i sak 1/05 :

Sak 1/05 Sekretær og saksbehandlingsskapasitet i kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Sametingets kontroll- og konstitusjonskomite har i et tidligere vedtak i sak 0402 besluttet at leder også skal saksbehandle for komiteen. Beslutningen ble tatt på bakgrunn av at Sametingets administrasjon saksbehandlet til komiteen og ut fra komiteens budsjettmessige ramme.

Komiteen ser, ut fra de erfaringer som er gjort, at det ikke er noen optimal situasjon at lederen skal saksbehandle til det organ man selv sitter i som beslutter. Saksbehandler og beslutterrollen må skilles.

Sametingets kontrollkomite viser til Sametingsrådets redegjørelse om Sametingets økonomiforvaltning, lagt fram for Sametinget 80205, at "Sametingsrådet ser at Sametingets kontrollkomite har begrensede muligheter til å ivareta sine oppgaver på en fullgod måte, siden det ikke er avsatt egne administrative sekretariatsressurser til dette arbeidet. Dette er et forhold rådet ser behov for at det må ses nærmere på. Så snart kontrollkomiteen fremmer konkrete forslag om tilleggsressurser til komiteen, er rådet beredt til å medvirke til at det avsettes ressurser til komiteen".

Kontrollkomiteen i Sametingets er enig i denne beskrivelser og fremmer med dette et behov både av sekretariatsbistand og saksbehandlerkapasitet i første omgang.

Komiteen har store utfordringer fremover som krever kompetanse og kapasitet og viser i denne sammenhengen til arbeidet med retningslinjer for komiteens eget arbeid som må igangsettes på bakgrunn av Sametinget i plenum sitt vedtak om revidering av Sametingets forretningsorden 080205 i sak 02/05.

Kontrollkomiteen viser videre til samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark Fylkeskommune og ber Sametingsrådet om mulig å finne løsninger

for de behov komiteen har innenfor samarbeidavtalen eller på annet grunnlag med de kontrollressursene som er tilknyttet Finnmark Fylkeskommune.

Komiteen anbefaler at det må inngås en avtale i størrelsesorden 200 000 kr fram til ny kontrollkomite blir valgt etter Sametingsvalget i 2005.

Jørn Are Gaski

Leder i Sametingets kontroll- og konstitusjonskomite

Utgitt av :
Kommunal- og
regionaldepartementet

Offentlige institusjoner kan
bestille flere eksemplarer av
denne publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
E-post:
publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Publikasjonsnummer: H - 10/05

Print: 05/05 - 200

Olggosaddán:
Gielda- ja guovlodepartementa

Almmolaš ášahusat sáhttet dingot
lassigáhppálagaid dán čállagis
čuovvovaš sajis:
Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
E-poasta:
publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Fákša: 22 24 27 86

Prentehusnummir: H - 10/05

Deaddileapmi: 05/05 - 200

